

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Lucie Smělá

Postavení spolužijící osoby v rámci práva dědického

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Postavení spoližijící osoby v rámci práva dědického*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26. června 2020

.....

Lucie Smělá

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D za vedení mé diplomové práce a cenné připomínky při jejím zpracování.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
ÚVOD	7
1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1 Rodina.....	9
1.2 Manželství	11
1.3 Registrované partnerství	11
1.4 Nesezdané soužití	12
1.4.1 Východiska úpravy	12
1.4.2 Definice a terminologie.....	14
1.4.3 Důvody a účel nesezdaného soužití	15
1.4.4 Vznik a zánik nesezdaného soužití v komparaci s manželstvím a registrovaným partnerstvím	15
1.5 Termíny pojící se s nesezdaným soužitím.....	16
1.5.1 Osoba blízká.....	16
1.5.2 Spolužijící osoba	17
1.5.3 Domácnost, společná domácnost	18
1.5.4 Rodinná domácnost.....	20
1.6 Dílčí závěr.....	21
2 PRÁVA A POVINNOSTI MEZI PARTNERY V NESEZDANÉM SOUŽITÍ....	22
2.1 Práva a povinnosti mezi partnery obecně	22
2.2 Majetkové poměry	24
2.3 Bytová otázka společného soužití	27
2.3.1 Podílové spoluvlastnictví	28
2.3.2 Výlučné vlastnictví jednoho z partnerů	29
2.3.3 Společný nájem	29
2.3.4 Nájem nemovitosti jedním z partnerů	30
2.4 Dílčí závěr.....	31
3 DĚDICKÉ NÁROKY	33
3.1 Nárok pozůstalého partnera založený pořizáním pro případ smrti.....	34

3.1.1	Dědická smlouva	35
3.1.2	Závěť	38
3.2	Nárok pozůstalého partnera na základě intestátní posloupnosti	42
3.2.1	Historický exkurs k vývoji institutu spolužijící osoby v českém právním řádu	42
3.2.2	Protichůdné názory na stávající úpravu dědického nároku spolužijících osob	42
3.2.3	Spolužijící osoba jako dědic 2. a 3. zákonné třídy dědiců	44
3.2.4	Naplnění znaků spolužijící osoby	45
3.3	Řízení o pozůstalosti a spory o dědické právo pozůstalého partnera	51
3.3.1	Obecný průběh předběžného šetření	52
3.3.2	Spor o dědické právo	52
3.3.3	Projednávání žaloby ve sporném řízení	55
3.4	Spolužijící osoba jako zákonný dědic v jiných státech EU	56
3.5	Dílčí závěr	59
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
	ABSTRAKT	67
	KLÍČOVÁ SLOVA	68

Seznam použitých zkratk

Zkratka	Význam
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
LZPS	Listina základních práv a svobod
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, tzv. střední občanský zákoník
SJM	Společné jmění manželů
SOZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZoRP	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Poměrně nedávný průzkum zveřejněný Eurostatem ukazuje, že napříč státy EU dochází k poklesu počtu uzavíraných manželství a současnému nárůstu počtu dětí narozených mimo něj. Tento trend lze pozorovat i v České republice, zejména po roce 1989. Ze soužití dvou osob opačného pohlaví, aniž by vstoupily do manželství, se stala běžná věc, která již nebudí mezi veřejností rozruch či dokonce pohoršení.

Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry na tento společenský trend reaguje právní úprava napříč právními odvětvími. Z pohledu práva dědického, nejčastějším poměrem mezi zůstavitelem a tzv. osobou spolužijící je právě nesezdané soužití, tedy nejčastěji se jedná o druha či družku zemřelého. Právě této problematice se věnuje má diplomová práce. Jejím hlavním cílem je zmapování právního postavení pozůstalého druha či družky, kteří se smrtí zůstavitele ocitli v pozici tzv. spolužijící osoby a posouzení, zdali je tato stávající úprava českého dědického práva dostatečnou reakcí na nárůst počtu nesezdaných soužití.

Aby bylo možné plně porozumět důvodnosti úpravy a předpokladům potřebným ke vzniku dědického práva pozůstalého spolužijícího partnera, je třeba pochopit podstatu nesezdaného soužití v širším kontextu. Z tohoto důvodu je v následujícím textu vymezen vztah nesezdaných partnerů oproti tradičnímu institutu manželství a registrovanému partnerství, a to zejména z pohledu majetkových poměrů. Dalším úkolem této práce je tak zhodnotit, nakolik se liší postavení osob žijících v nesezdaném soužití a osob žijících v manželství či registrovaném partnerství. V neposlední řadě práce také zkoumá odlišné názory odborné veřejnosti na míru právní ochrany zákonného dědického práva pozůstalého druha či družky.

Práce je členěna do tří hlavních kapitol, které se dále člení na podkapitoly, a ty do jednotlivých okruhů. První kapitola je věnována nejenom snaze o definování samotného termínu nesezdané soužití a spolužijící osoba, ale i pojmům, které s touto otázkou úzce souvisí. Zejména pro diferenciaci různých životních společenství jsou stručně rozebrány pojmy rodina, manželství a registrované partnerství. Tyto pojmy jsou doplněny termíny vyskytujícími se především při zkoumání podmínek vzniku dědického nároku spolužijící osoby, konkrétně tedy společná domácnost, osoba blízká a jiné. Objasnění nejednotné terminologie jsem začlenila hned na úvod, neboť její pochopení je pro celou úpravu nároků druha či družky zcela klíčové.

Druhá kapitola vymezuje základních práva a povinnosti mezi partnery v nesezdaném soužití, a to se zaměřením na jejich majetkovou sféru. V této oblasti se zaměřuji zejména na otázku bydlení druha a družky a zvláštní úpravě přechodu nájmu bytu.

Třetí kapitola tvoří stěžejní část celé práce, neboť je věnována dědickým nárokům. V rámci snahy o komplexní představu ohledně možných dědických nároků pozůstalého nesezdaného partnera je jedna z podkapitol věnována dědění z titulu pořízení pro případ smrti (tedy závěti či dědické smlouvy). Je tomu tak zároveň proto, že hlasy odborné veřejnosti často právě na nesezdané partnery apelují, aby nespoléhalo na skutečnost, že jejich životnímu partnerovi vznikne dědické právo na základě zákonné posloupnosti. Další podkapitoly jsou věnovány jednotlivým znakům spolužijící osoby, jejich následné posuzování v pozůstalostním řízení, které může zapříčinit až spor o dědické právo, jež bude třeba řešit v civilním soudním řízení. Závěrem má práce obsahuje exkurs do zahraniční úpravy vybraných států EU.

Při zpracování diplomové práce jsem využila především gramatického, teleologického a systematického výkladu. K historickému výkladu jsem se uchýlila zejména při zkoumání původu úpravy institutu spolužijící osoby. V podkapitole 3. 4 jsem aplikovala metodu komparativní.

I přes komplikace způsobené vyhlášením nouzového stavu a s tím souvisejícím uzavřením knihoven v době psaní této práce, jsem nedostatek zdrojů nepocítovala. Stěžejním pramenem pro mě byla odborná literatura, především komentáře a učebnice věnující se jak dědickému, tak rodinnému právu. Ke schopnosti nahlédnutí na problematiku z různých úhlů pohledu mi napomohly odborné články autorů zastávající odlišné názory. V práci využívám i ostatní monografie, články z odborných periodik a internetových zdrojů a judikaturu, zvláště rozhodnutí Nejvyššího soudu.

1 Definice základních pojmů

Abychom se mohli věnovat otázce nesezdaného soužití v kontextu dědického práva, je třeba nejdříve vymezit základní pojmy, jejichž porozumění je v tomto ohledu klíčové. Konkrétní definice však v zákoně nalezneme jen zřídka. Je tomu tak jak záměrně, pro účely aplikace výkladové volnosti, tak i z důvodu panujícího nejednotného názoru odborné veřejnosti.

1.1 Rodina

Přestože je rodina tradičním a jak právně, tak společensky významným institutem, v zákoně bychom její legální definici hledali marně. Hlavním důvodem, pro který vymezení institutu představujícího jeden ze stavebních kamenů nového pojetí soukromého práva (vlastnictví, rodina, smlouva) v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále pouze „OZ“) absentuje, je fakt, že obsah pojmu rodina se v čase mění a vyvíjí. Na rozdíl od směru, kterým se ubírá dnešní poměrně široké chápání tohoto společenství osob, je jen stěží představitelné, že by před 60 lety bylo možné pod zákonnou definici rodiny podřazovat kupříkladu i homosexuální páry. Je zde tedy potřeba zachovat prostor pro výkladovou volnost aplikační praxe.¹

Naopak ochraně rodiny a rodinného života věnována dostatečná pozornost na všech zákonných úrovních. Již na úrovni ústavní se v čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) uvádí, že *rodicovství a rodina jsou pod ochranou zákona* a čl. 10 odst. 2 LZPS zakotvuje *právo každého na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života*. Tato vnitrostátní úprava je koherentní se zněním lidskoprávních úmluv na mezinárodní úrovni, jmenovitě například se čl. 8 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „EÚLP“) pojednávajícím taktéž o *právu každého na respektování svého soukromého a rodinného života*, či se čl. 12 a čl. 16 odst. 3 Všeobecné deklarace lidských práv označující rodinu jako *přírozenou a základní jednotku společnosti hodnou ochrany jak ze strany společnosti, tak ze strany státu*. Při rekodifikaci kodexu soukromého práva připsal zákonodárce ochraně rodiny zvláštní význam, a to zařazením písmene *b) rodina, rodicovství a manželství* požívají *zvláštní zákonné ochrany* do interpretačního ustanovení § 3 OZ, které hierarchicky uvádí nejvýznamnější zásady, v jejichž duchu je třeba jednotlivá ustanovení

---

¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 931.

soukromého práva vykládat. Formulaci § 3 nelze považovat za duplikaci právní úpravy již upravené na úrovni ústavní, ale jako vyjádření účelu zákona a vodítko pro řešení složitých právních případů (*hard cases*). Civilní kodex nemůže jít cestou odchylky od zásad našeho ústavního pořádku (...) je důležité, aby se zákoník k této otázce vyjádřil jasně a zřetelně.²

Na základě výše uvedeného lze předpokládat, že pokud bychom se pokusili pojem rodina definovat, klonili bychom se dnes spíše k širšímu pojetí. Velmi obecně můžeme rodinu charakterizovat jako malou skupinu osob, která je navzájem spojena manželskými, příbuzenskými nebo jinými obdobnými vztahy, a zvláště společným způsobem života.³ Přestože se chápání tradiční rodiny většinou pojí s institutem manželství, otevírá tato obecná definice prostor pro poskytnutí ochrany rodinného života i jiným formám soužití. Širší chápání rodiny je důsledkem sociálních změn, kterými je například obecný nárůst počtu osob v nesezdaném soužití, způsobující pokles počtu uzavřených manželství, či čím dál tím větší otevřenost společnosti vůči homosexualitě. Tuto měnící se dynamiku společnosti je nutno reflektovat i v legislativě.

Příznání ochrany pojící se s pojmem rodina a právem na rodinný život osobám mimo institut manželství v minulosti již několikrát podpořil Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“), a to například ve svých rozhodnutích ve věci *X, Y a Z proti Spojenému království*⁴, kdy ani nebylo pro nesezdaný pár dle vnitrostátních předpisů uzavření manželského svazku možné, ale i v případě, kdy kohabituující osoby do manželství vstoupit záměrně nechtěly (*Schalk a Kopf proti Rakousku*⁵). Co se týče vztahu rodič – dítě, bylo ESLP postaveno najisto, že rodinou se v takovém případě rozumí nejenom děti narozené svým sezdaným biologickým rodičům, ale také děti narozené v nesezdaném soužití (*Keegan proti Irsku*⁶), či děti osvojené. Vzhledem k tomu, že rovnocennost příbuzenství založeného pokrevním poutem a toho vzniklým osvojením je zakotvena přímo v § 771 OZ, není třeba příznání statusu rodiny osvojeného dítěte a osvojitelů dále potvrzovat.

---

² *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku (konsolidovaná verze)* [online]. Ministerstvo Spravedlnosti ČR [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 34.

³ GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití v právním řádu České republiky*. Právní rozhledy, 1998, č. 5, s. 209.

⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. dubna 1997, *X, Y a Z proti Spojenému království*, č. 21830/93.

⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. června 2010, *Schalk a Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04.

⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. května 1994, *Keegan proti Irsku*, č. 16969/90.

1.2 Manželství

Manželství je v tradičním pojetí považováno za základ rodiny a rodinného života. Na rozdíl od pojmu rodina, definování institutu manželství výrazné problémy nezpůsobuje. Zákon v § 655 větě první OZ říká, že *manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon*. Zásadním pojmovým znakem, který zároveň odlišuje manželství od registrovaného partnerství, je rozdílnost pohlaví snoubenců. To znamená, že pokud se manželství pokusí uzavřít osoby stejného pohlaví, půjde o manželství pouze zdánlivé (*matrimonium putativum*), tedy vůbec nevznikne. Manželství dále nevznikne ani v případě, kdy nebude uzavřeno způsobem stanoveným v OZ. Podmínky a náležitosti, které je třeba splnit, se liší v závislosti na druhu sňatku, tedy zda jde o sňatek civilní či církevní.

Takto stoprocentně však nelze vykládat znak trvalosti. Přestože je manželství životním společenstvím, nemusí nutně trvat po dobu celého života manželů, neboť se jedná o svazek, který zákon umožňuje za určitých podmínek rozvázat rozvodem. I tak označuje zákonodárce v důvodové zprávě tento znak za naprosto nezbytný atribut, který manželství odlišuje (kromě zákonné regulace) od stavů či poměrů, které jsou předem uvažovány jako krátkodobé, přechodné.⁷

Stejně tak nelze vykládat naprosto absolutně větu druhou výše uvedeného ustanovení, ve které se říká, že *hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*. Zákon ani odborná literatura nikde nevykládají, že by manželství nemohly uzavřít například impotentní páry, či že by hlavním účelem uzavření manželství nemohly být důvody zdravotní, psychologické či ekonomické. Naopak sama důvodová zpráva toto připouští, stejně jako proměnlivost hlavního účelu svazku po dobu trvání manželství.⁸

Příčinou komplexní úpravy manželství je tradiční povaha institutu jako statusového poměru, který vyvolává právní důsledky, a z něhož plynou manželům vzájemná práva a povinnosti.

1.3 Registrované partnerství

Vývoj úpravy vztahů mezi homosexuálními páry prošel v České republice poměrně strastiplnou cestou. Homosexualita představovala do roku 1961 trestný čin a teprve od roku 1992 je po trestněprávní stránce homosexuální chování postaveno zcela naroveň chování

---

⁷ Důvodová zpráva ..., s. 159.

⁸ Tamtéž.

heterosexuálnímu.⁹ Samotnému zakotvení úpravy institutu registrovaného partnerství předcházelo dohromady 7 legislativních pokusů, než došlo v roce 2006 po přehlasování prezidentského veta Poslaneckou sněmovnou ke schválení zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoRP“).

§ 1 ZoRP definuje registrované partnerství jako *trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem*. Přestože je tato definice obdobou § 655 věty první OZ, záměrem úpravy registrovaného partnerství není vytvoření instituce rovnocenné manželskému svazku. Na druhou stranu zakotvením speciálního institutu v samostatném zákoně lze považovat za zjevné, že zákonodárce nevnímá registrované partnerství jako pouhou formu faktického soužití. Stejně jak je tomu u manželství, definuje ZoRP potřebné náležitosti a překážky vzniku, dále také náležitosti sňatečného projevu vůle či možnost prohlášení registrovaného partnerství za neplatné. Zároveň vznikem svazku dochází ke statusové změně. Samotný OZ v § 3020 výslovně zakotvuje *obdobné použití ustanovení částí první, třetí a čtvrté* upravující manželství a práva a povinnosti z něj vzniklé pro registrované partnerství. V kontextu dědění mezi registrovanými partnery je toto ustanovení klíčové, neboť zařazuje pozůstalého partnera do 1. a 2. zákonné dědické třídy, za stejných podmínek jako pozůstalého manžela.

Mezi oblasti, které svou úpravou naopak odpovídají spíše právům a povinnostem nesezdaných párů patří nemožnost společného osvojení dítěte¹⁰, skutečnost, že mezi partnery nedochází ke vzniku společného jmění manželů, ani ke vzniku společného nájmu bytu ex lege. Jakožto dílčí závěr lze tedy říci, že registrované partnerství je jakýmsi mezistupněm mezi manželstvím a faktickým soužitím.

1.4 Nesezdané soužití

1.4.1 Východiska úpravy

Nesezdané soužití je sice významný fenomén, který se v naší společnosti již řadu let vyskytuje a nabývá stále na větším významu, nicméně zákonodárce jej nepovažuje za hoden pojmenování či výslovné ochrany.¹¹ Z *Principů a východisek nového kodexu soukromého práva* lze dovodit dva

---

⁹ I po roce 1961 stále existovala trestnost homosexuálních styků s nezletilými staršími 15 let na rozdíl od styků heterosexuálních.

¹⁰ Individuální osvojení jak zletilého, tak nezletilého dítěte osobou, která je v registrovaném partnerství bylo umožněno na základě nálezů Ústavního soudu ČR ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití v nové právní úpravě*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 89.

argumenty, proč tomu tak je. Eliáš zde tvrdí, že „vztah dvou osob různého pohlaví kromě vztahu manželského nebude v současné době institucionalizován, neboť je zřejmé, že po něm není u nás žádná společenská objednávka. (...) Nelze pominout, že partnerství osob různého pohlaví, tj. tzv. družectví, by bylo statusovým institutem a zakládalo by nový právní status. Ten by vyžadoval alespoň takovou právní úpravu jako registrované partnerství. Přitom by šlo v podstatě o manželství druhého řádu.“¹²

Ohledně zmíněné domněnky nepotřebnosti zakotvení nesezdaného soužití bych byla osobně spíše zdrženlivá. Je pravdou, že manželství je obecně stále vnímáno jako tradiční způsob soužití, avšak díky dynamickému vývoji společnosti je nutno zkoumat, kterým směrem se ubírá společenská realita. Křivka sňatečnosti v ČR se momentálně začíná podobat zploštělému písmenu „v“, kdy lze pozorovat, že po revoluci sňatečnost rapidně klesala, přičemž svého historického minima dosáhla roku 2013. Od následujícího roku však zaznamenal počet sňatků v ČR mírně rostoucí trend.¹³ Pokud se však podíváme na data mapující podíl dětí narozených mimo manželství zjistíme, že od roku 1988 jejich počet kontinuálně roste, a to s pouze nepatrným přerušením v roce 2018 (o 0,5 p. b.).¹⁴ Co se týče evropského průměru, je trend zvyšujícího se významu nesezdaného soužití jednoznačný. Dle dostupných dat lze napříč státy EU pozorovat pokles počtu uzavřených manželství oproti zvyšujícímu se počtu dětí narozených mimo manželství a zvyšující se rozvodovosti.¹⁵

Argument druhý, že by se jednalo o jakési „manželství druhého řádu“, je dle mého mnohem relevantnější a vyvolává mnoho navazujících otázek. Legálním zakotvením nesezdaného soužití by vznikl nový institut fungující vedle manželství a registrovaného partnerství. Avšak není právě institucionalizace tím, čemu se nesezdaní partneři snaží vyhnout? Zároveň nesnaží se tímto nesezdaní partneři v podstatě získat pouze výhody a vyhnout se nevýhodám, které uzavření manželství obnáší? Na druhé straně existuje vůbec (a pokud ano, jak daleko sahá) povinnost státu nabízet svým občanům právní řešení jejich různých životních postojů?¹⁶ Přestože je rozvod manželství jevem bezesporu nežádoucím, není dle mého názoru při zodpovídání těchto otázek zcela od věci také vzít v potaz skutečnost, že v případě rozpadu vztahu lze manželský svazek poměrně snadno rozvázat. Není toto postačující zárukou? Napříč tomu, že jsem zastávce názoru, aby úprava dané formy soužití byla v našem právním řádu obecně posílena, považuji za nutné se v případě zvažování míry zakotvení nesezdaného soužití na jednotlivých místech zákona těmito otázkami zabývat.

---

¹² ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001, s. 180.

¹³ *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018 (stav k 31. 12. 2018) [online]*. Český statistický úřad [cit. 5. 5. 2020]. Dostupné na: < <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2018> >.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ *Marriage and divorce statistics [online]*. Evropa [cit. 8. 5. 2020]. Dostupné na: < http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics >.

¹⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Otazníky nad jinými (totiž - než manželskými) soužitími z pohledu rodinného práva*. Právní rozhledy, 1999, č. 6, s. 295.

1.4.2 Definice a terminologie

Na základě výše uvedeného je zcela očekávatelné, že bychom legální definici nesezdaného soužití v zákoně hledali marně. Stejně tak mlčí i judikatura. V takovém případě je tedy nutno obrátit se na odbornou literaturu. Jako prvotní vodítko nám může posloužit definice v právnickém slovníku, která uvádí, že *nesezdané soužití je označení pro soužití muže a ženy bez uzavření manželství (druh a družka)*.¹⁷ Gregorová a Králíčková tuto spíše obecnou definici rozšiřují o *povinnost společně uhrazovat náklady na své potřeby*.¹⁸

Oproti tomu je však nutno zmínit, že ne všichni autoři se ztotožňují s užitím pojmu nesezdané soužití pouze pro heterosexuální páry. Například Elischer tvrdí, že není důvod, proč by nemohlo být nesezdané soužití vztaženo i na homosexuální páry a tvořit tak alternativu k registrovanému partnerství stejně, jako ji u heterosexuálních párů tvoří k manželství.¹⁹ Stejně tak Dávid tvrdí, že pro existenci nesezdaného soužití není rozhodné pohlaví partnerů, ani důvod, pro který se rozhodli vztah neinstytucionalizovat.²⁰

Ačkoliv proti uvedeným argumentům nic nenamítám, kloním se ve své diplomové práci v rámci terminologické čistoty k užití výrazu nesezdaného soužití pouze pro páry heterosexuální, a to ze dvou důvodů. Prvním je fakt, že termín nesezdané soužití již ze svého názvu vymezuje tento institut jako protipól sezdanému svazku manželskému, a tímto způsobem bývá i mnohými snahami o jeho definici vymezen (viz. definice výše). Druhým z důvodů je spojení nesezdaného soužití s pojmy *druh a družka*, přičemž tyto jsou vymezeny jako *označení muže/ženy žijícího s ženou/mužem ve společné domácnosti bez sňatku*.²¹ K zamezení diskriminace na základě sexuální orientace lze pro označení homosexuálních párů, které neuzavřely registrované partnerství, užití pojmů *faktické soužití* či *kohabitace*, které jsou díky nejednotné terminologii, co do obsahu práv a povinností, chápány jako synonyma nesezdaného soužití. Z těchto důvodů budu ve své práci označovat soužití homosexuálních párů, které neuzavřely registrované partnerství, označením *faktické soužití*.

Stejně jako pro pojmenování dané formy soužití, tak ani pro osoby v něm žijící neexistuje shoda na jejich označení.²² V praxi se setkáváme s označením *přítel/přítelkyně, kluk/holka, muž/žena*,

---

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HENDRYCH, Dušan. a kol.: *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 516.

¹⁸ GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití...*, s. 209.

¹⁹ ELISCHER, David. *Několik úvah nad kohabitací*. Právní fórum, 2009, č. 7.

²⁰ DÁVID, Radovan. *Právní ochrana bydlení nesezdaných párů*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 8.

²¹ SŠJČ. 1989. *Slovník spisovného jazyka českého. I. - IV*. Praha: Academia.

²² Vítěčková a Jílková se ve svém antropologickém výzkumu zaměřily především na lingvistickou správnost daných označení a také na psychologickou stránku, tedy jak daná označení vnímají právě osoby, které jsou jimi adresovány.

VÍTEČKOVÁ, Miluše, JÍLKOVÁ, Lucie. *Nesezdané soužití – otázka pojmenování*. Lidé města, 2011, č. 13, s. 73 - 86. [cit. 11. 5. 2020]. Dostupné na <<https://lidemesta.cuni.cz/LM-986-version1-viteckova.pdf>>.

avšak tato působí pro odborný jazyk příliš hovorově či zaměnitelně. Relevantnějšími se zdají pojmy *druh/družka*, které se však, jak již bylo zmíněno, pojí spíše výhradně s heterosexuálními partnery a zároveň jsou užívány především v právu veřejném. V úvahu připadá také označení *partner/partnerka*. Zde však vzniká riziko terminologické záměny s označením osob, které vstoupily do registrovaného partnerství. Pro účely mé diplomové práce budu dále užívat právě označení *partneři/partner/partnerka* či *druh/družka* pro osoby žijící v nesezdaném soužití a pojmy *registrovaní partneři/partner/partnerka* pro předejití rizika záměny těchto institutů.

1.4.3 Důvody a účel nesezdaného soužití

Důvody, pro které se partneři rozhodnou pro setrvání v nesezdaném soužití, bývají různorodé a na rozdíl od manželství není ani jeho účel nijak definován. Může se tedy jednat o páry, které v budoucnu manželství uzavřít plánují, a tento stav je pro ně pouze dočasným (tzv. *manželství na zkoušku*²³) nebo páry, které by rády manželství uzavřely, avšak jim v tom momentálně brání nějaká překážka.²⁴ Na druhé straně může jít i o partnery, kteří by manželství uzavřít mohli, ale nechtějí, a to například pro špatné zkušenosti z předchozího rozvedeného manželství nebo osoby ovdovělé z důvodů spíše morální povahy. Tyto důvody jsou pouze jedny z mnoha možných. Důležité je na tomto místě zdůraznit, že pro samotnou existenci nesezdaného soužití či práva a povinnosti z něj plynoucí, nejsou důvody rozhodné.

1.4.4 Vznik a zánik nesezdaného soužití v komparaci s manželstvím a registrovaným partnerstvím

Pro vznik a zánik manželství či registrovaného partnerství jsou kritéria jasně stanovena zákonem. Manželství vzniká sňatkem, ať už civilním či církevním, a zaniká rozvodem, smrtí jednoho z manželů, prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, změnou pohlaví jednoho z manželů či prohlášením manželství za neplatné.²⁵ Registrované partnerství je oproti tomu možno uzavřít pouze před matrikářem a zaniká nikoli rozvodem, ale jeho zrušením soudem, smrtí jednoho z registrovaných partnerů či jeho prohlášení za mrtvého.

Vznik a zánik nesezdaného soužití není nikde v zákoně upraven. Obecně lze říci, že se jedná o *faktický stav, který vzniká počátkem soužití partnerů a zaniká tzv. rozchodem či taktéž smrtí a prohlášením za mrtvého*. Na rozdíl od manželství a registrovaného partnerství tedy

---

²³ GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití...*, s. 209.

²⁴ Například předchozí stále trvající manželství či registrované partnerství, které je rozvráceno, avšak nebylo doposud soudem rozvedeno či v případě registrovaného partnerství zrušeno.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 444 – 445.

není nutné naplnění jakýchkoliv formálních podmínek. Výjimku představuje situace, kdy pro vyvolání určitých právních následků vyžaduje zákon naplnění konkrétních kritérií.²⁶ Je tomu tak právě například v případě, kdy zákon vyžaduje splnění určitých podmínek k tomu, aby osoba žijící v nesezdaném soužití po pozůstalém partnerovi dědila. O tomto bude pojednáno podrobněji v následujících kapitolách.

1.5 Termíny pojící se s nesezdaným soužitím

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník žádný institut nesezdaného soužití nezná, je partnerům poskytována ochrana prostřednictvím jiných institutů, se kterými zákon pracuje. Pokračování ve stejné koncepci, která byla užívána i v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále pouze „SOZ“) předešel Eliáš již při tvorbě principů a východisek nového kodexu, kde uvádí, že situace soužití druhá a družky bude řešena i nadále tak, jak je tomu dnes, totiž jednotlivými právními předpisy pro jednotlivé situace - např. v občanském zákoníku institutem tzv. spolužijících osob, uvažovaných jak v dědickém právu, tak i v nájemním právu bytovém.²⁷

1.5.1 Osoba blízká

Osobou blízkou je dle § 22 (1) OZ *příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo registrovaný partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.*

Následkem považování druhá či družky za osobu blízkou je možnost rozhodovat o některých věcech partnera, které by za jiných okolností neměl právo ovlivnit. Těmito jsou například právo rozhodovat o zásahu do tělesné integrity partnera (§ 98 odst. 1 OZ), právo podat návrh na prohlášení partnera za nezvěstného (§ 66 odst. 2 OZ) či možnost stát se jeho opatrovníkem (§ 471 odst. 2 OZ). Být považován za osobu blízkou však neznamena pouze výhody. Za všechny lze uvést například právo věřitele odporovat jednání mezi partnery, aniž by bylo potřeba prokazovat, že partnerovi dlužníka musel být znám úmysl zkrátit věřitele (§ 590 odst. 1 písm. c) OZ).

---

²⁶ Kromě dědického práva dále také například v oblasti práva sociálního zabezpečení, kde partneři mohou být tzv. společně posuzovanými osobami.

²⁷ ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska...*, s. 180.

Dle stávající definice lze osoby, které jsou považovány za osoby blízké, rozdělit to tři skupin. Osoby v první skupině (věta před středníkem) jsou osobami blízkými z *titulu svého blízkého příbuzenství, a to bez dalšího*. Pro účely podřazení osob žijících v nesezdaném soužití pod institut osob blízkých nás však bude zajímat druhá a třetí skupina.

Druhá skupina, na kterou pamatuje první věta v části za středníkem, vyžaduje *doložení jednak existujícího rodinného nebo obdobného poměru mezi osobami* (objektivní hledisko) *a jednak kvality tohoto vztahu, vyvolávající pocit vlastní újmy u újmy, kterou by utrpěla druhá z těchto osob* (subjektivní hledisko). Důkazní břemeno ohledně splnění kvality tohoto vztahu leží z hlediska konstrukce tohoto ustanovení na osobě, která své postavení osoby blízké ve druhé skupině uplatňuje.²⁸ O poměr obdobný rodinnému půjde, pokud dané osoby spolu vedou intimní život (druh, družka).²⁹ Melzer ve svém komentáři zdůrazňuje, že se musí jednat o kvalifikované objektivní hledisko, tudíž tento vztah obdobný vztahu rodinnému musí dosahovat určité intenzity a kvality. Do této skupiny tedy bude možno zahrnout například i milence/milenku sezdané osoby, avšak dobrého kamaráda už nikoliv. Co se týče důvodného pocíťování újmy druhého jako újmy vlastní, je tímto vyjádřena potřeba existence citového vztahu vyšší intenzity než jen obvyklé mezilidské soudržnosti.³⁰

Vyvratitelná domněnka považující za osoby blízké *osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí*, tvoří třetí skupinu osob a je novinkou oproti předchozí právní úpravě. Konstrukce je zde tedy opačná oproti osobám ve skupině druhé a platí, že tyto osoby budou kvalifikovány jako osoby blízké do té doby, dokud se neprokáže opak (důkazní břemeno, že nejde o osoby blízké, je tu přeneseno na stranu, které bude vyřazení těchto osob z okruhu osob blízkých ku prospěchu).³¹ Toto představuje výhodu právě pro nesezdané partnery, jejichž soužití vykazuje určitou trvalost, kdy bude možno bez dalšího uplatnit tuto vyvratitelnou domněnku, že se jedná o osoby navzájem si blízké.

1.5.2 Spolužijící osoba

Zákon tento termín používá pouze ve dvou případech, a to v dědickém právu, ve druhé a třetí třídě dědiců v rámci zákonné posloupnosti a dále v rámci přechodu nájmu v případě

---

²⁸ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 173.

²⁹ MELZER, Filip. In MELZER, Filip a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. §1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 303.

³⁰ Tamtéž.

³¹ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I...*, s. 173.

smrti nájemce. K tomu, aby partnerovi žijícímu v nesezdaném soužití vznikl dědický nárok, či nárok na přechod nájmu bytu, musí být splněny další zákonné podmínky. Tyto budou rozvedeny v samostatných kapitolách.

1.5.3 Domácnost, společná domácnost

Oproti staré právní úpravě byla legální definice domácnosti při tvorbě nového kodexu občanského práva vypuštěna. Zákodárce tento krok zdůvodnil argumentem, že „domácnost“ se i za nynějšího stavu chápe ve dvou významech (jako pospolitost spolužijících osob i jako zařízené obydlí). Který z těchto významů mají na mysli jednotlivá ustanovení osnovy, vyplývá z jejich formulace nebo z kontextu.³² Vzhledem k tomu, že se má práce věnuje právě problematice spolužijících osob, lze dle mého názoru použít definici domácnosti obsaženou v SOZ a na ni navazující judikaturu i při nynějším výkladu. Současné znění občanského zákoníku užívá spíše pojmu společná domácnost. Vzhledem k tomu, že je domácnost *ex definitione* rovněž „společná“ usuzuji, že lze oba pojmy chápat jako synonyma.

Dle § 115 SOZ domácnost tvořily *fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby*. Prvním pojmovým znakem je tedy pluralita osob³³ a jejich spolužití, které je trvalé povahy. K tomuto nutno zmínit, že není rozhodné, zda jde o fyzické osoby navzájem si blízké anebo o fyzické osoby jiné. Výrazem spolužití těchto osob bude zpravidla i jejich společné bydlení v témž bytě; společné bydlení však nemusí být v každém případě k naplnění pojmu domácnosti bezpodmínečně nutné.³⁴ Přestože Švestka mluví o existenci domácnosti v bytě, Eliáš uvádí, že domácnost může vzniknout jak v bytě, tak v prostoru, který není pro bydlení určen, v obytném autě, přístřešku, či např. v domově důchodců při splnění dalších podmínek.³⁵ Co se týče trvalosti spolužití, soudní praxe dospěla k závěru, že spolužití (ve smyslu § 115 SOZ) je trvalé jen tehdy, jestliže *objektivně zjistitelné okolnosti svědčí o úmyslu osob založit a vést takové spolužití nikoliv pouze na přechodnou dobu*.³⁶ Na některých místech zákona je k tomu, aby osoba nabyla určitá práva, tento požadavek definován určitou minimální délkou trvání daného spolužití. Takto je tomu například právě při určení spolužijící osoby zákonným dědicem dle druhé či třetí dědické třídy

---

³² *Důvodová zpráva ...*, s. 62.

³³ Zde lze uvést výjimku, v případě kdy osamělá žena, která bydlí sama, otěhotní, čímž je potencionálně vytvořena domácnost pod podmínkou, že se dítě narodí živé.

ELIÁŠ, Karel. *Domácnost*. Ad Notam, 2007, č. 3, s. 69.

³⁴ ŠVESTKA, Jirí a kol.: *Občanský zákoník. I. díl. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 628.

³⁵ ELIÁŠ, Karel a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek*. Praha: Linde, 2008. s. 452.

³⁶ ŠVESTKA, Jirí a kol.: *Občanský zákoník. I. díl...*, s. 629.

(§ 1636 OZ), čemuž bude věnována pozornost v následujících kapitolách. Zároveň panuje shoda, že přechodný či dočasný pobyt mimo společnou domácnost například z důvodu studií, pracovní cesty, hospitalizace v nemocnici apod. její zánik nezpůsobuje.

Dle druhého pojmového znaku lze odvodit, že domácnost představuje také hospodářskou a ekonomickou jednotku. Takové *spotřební společenství je definováno jako stav kdy určité fyzické osoby společně a bez vzájemného rozlišování hospodaří se svými příjmy*. Není třeba, aby všichni příslušníci takové domácnosti přispívali na společné potřeby pouze finančně (např. nezletilé děti § 886 OZ) a stejnou měrou (příslušníci domácnosti budou přispívat na domácnost podle svých možností i vůle). Není ani vyloučeno, že si příslušníci domácnosti část svých prostředků ponechají jen pro vlastní osobní spotřebu.³⁷ Naopak o domácnost se typicky jednat nebude v případě studentského spolubydlení či vztahu nájemce a podnájemce bytu. Zároveň však není vyloučeno, aby při současném naplnění pojmových znaků v jednom bytě nebo domě bylo současně několik domácností (např. manželský pár a jejich syn s manželkou a dětmi) či aby se společná domácnost nacházela ve více bytech.³⁸ Naproti tomu je dle NS vyloučeno, aby jeden z příslušníků funkčně existující domácnosti zároveň založil další domácnost.³⁹ K tomuto se ve svém komentáři kloní i Melzer.⁴⁰ Tento názor však vyvrací Eliáš, který tvrdí, že toto pojetí se ve změněných společenských podmínkách jeví jako zastaralé a jako disfunkční se projevovalo již v době, kdy byla tato rozhodnutí přijímána (...) Variabilita reálných životních situací dlouhodobě mluví proti dogmatu o jediné domácnosti a mluví proti ní i vývoj zákonné úpravy. Svěří-li soud při rozvodu manželství dítě do střídavé výchovy obou rodičů, pak taková situace vylučuje toto dogma nejpřesvědčivěji.⁴¹ Tomuto argumentu lze, dle mého, oponovat jen velice těžko.

Krom relevance společné domácnosti z hlediska existence dědického nároku význam společné domácnosti spočívá také například v zákonném stavění promlčecích lhůt mezi členy téže domácnosti (§ 646 OZ).

---

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4242/2010

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 26 Cdo 1447/2007

⁴⁰ MELZER, Filip a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 1040.

⁴¹ ELIÁŠ, Karel. *Domácnost...*, s. 69.

1.5.4 Rodinná domácnost

Rodinnou domácnost lze označit jako subkategorii společné domácnosti, neboť každá rodinná domácnost bude muset splňovat znaky společné domácnosti, avšak ne každá společná domácnost bude domácností rodinnou. Možností jejího vymezení je v podstatě několik. Základem rodinné domácnosti bývá typicky manželství, avšak rodinnou domácnost mohou tvořit i registrovaní partneři, nesezdaní rodiče s nezletilým dítětem, jeden z rodičů s nezletilým dítětem či rozvedení manželé, kteří nadále sdílejí společnou domácnost.⁴² Z daného výčtu lze usoudit, že mezi bezdětným nesezdaným párem rodinná domácnost vzniknout nemůže.

---

⁴² PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník ...*, s. 117.

1.6 Dílčí závěr

Základním předpokladem pro analýzu postavení spolužijící osoby v rámci dědění je především znalost základních pojmů a porozumění širšímu kontextu úpravy nesezdaného soužití v soukromém právu. Nesezdané soužití je vnímáno jako pouhý faktický stav, k jehož vzniku či zániku není třeba splnění formálních podmínek a jehož důvody a účel jsou nerozhodné. Na prokazatelný obecný nárůst počtu nesezdaných soužití soukromoprávní úprava výslovně příliš nereaguje. Díky dnešnímu širokému pojetí pojmu rodina však lze její ochranu vztáhnout nejenom na osoby spojené tradičním institutem manželství, ale právě i na nesezdané partnery, tedy osoby spolužijící. Za splnění zákonných podmínek lze na osoby spolužijící v nesezdaném soužití vztáhnout taktéž úpravu institutu osoby blízké a právní následky pojící se s existencí společné domácnosti.

2 Práva a povinnosti mezi partnery v nesezdaném soužití

Předtím, než se budu věnovat otázce práv vznikajících po smrti jednoho z partnerů, chystám se v této kapitole rozebrat vzájemné poměry druha a družky trvající za jejich života. Vzhledem k tomu, že tématem této práce jsou majetkové nároky pozůstalého partnera, budu se soustředit pouze na poměry v majetkové sféře a oblasti bydlení partnerů. Jiné oblasti společného života, jako práva a povinnosti pojící se s nezletilým dítětem nesezdaných partnerů či osvojení ponechám stranou.

2.1 Práva a povinnosti mezi partnery obecně

Jak již bylo uvedeno výše, nesezdané soužití druha a družky je pouze stavem faktickým. Skutečnost, že se nejedná o právní poměr tak způsobuje absenci určitých práv a právní ochrany, která by osobám náležela, kdyby se rozhodli svůj vztah institucionalizovat vstupem do manželství. Z nemajetkové oblasti lze uvést například fakt, že partneři nemají právo se navzájem zastupovat, a to ani v běžných záležitostech. Pro tento účel je vždy potřeba druhovi/družce vystavit plnou moc. Určitě si lze představit mnoho situací, ve kterých dokáže nesezdaným partnerům tato skutečnost náležitě zkomplikovat život. Život nesezdaných partnerů ale může obnášet i mnohem závažnější problémy. Například v situaci, kdy je jeden z partnerů hospitalizován v nemocnici, může být druhý partner informován o jeho zdravotním stavu pouze v případě, že k tomu dal hospitalizovaný souhlas. Jak ale postupovat v situaci, kdy je hospitalizovaný partner ve stavu znemožňujícím tento souhlas udělit? V takovém případě nezbyvá druhému partnerovi než lékařům prokázat, že je osobou blízkou, což může být v praxi poměrně komplikované.

Na rozdíl od manželů, pro nesezdané partnery zákon nestanovuje žádné záruky vzájemné pomoci ve formě výživného. Oproti povinnosti zajištění zásadně stejné hmotné a kulturní úrovně mezi manžely (§ 697 odst. 1 OZ), v případě druha a družky je ponecháno na jejich volné úvaze, jak si své životní poměry mezi sebou uspořádají. Vzhledem k tomu, že by i takový vztah, leč nezpečetěný manželstvím, měl být založen na oboustranných citových vazbách a vzájemné sounáležitosti, nepředpokládám, že by případů, kdy si jeden z dlouhodobých partnerů užívá blahobytu, zatímco druhý žije na pomezí životního minima, bylo mnoho. Je běžnou praxí, že si nesezdaní partneři během vztahu poskytují výživné dobrovolně, a to mnohdy aniž by se na tom jakkoli výslovně domluvili. V takovém případě se jedná o tzv. *faktické výživné* poskytované na základě konkludentní dohody partnerů.

Samozřejmě, pokud spolu druh a družka žijí ve spotřebním společenství a společně tak uspokojují své potřeby nebo si dobrovolně poskytují výživné, aniž jim to zákon ukládá, nejedná se o bezdůvodné obohacení ve smyslu ustanovení § 2991 an. OZ.⁴³ Dobrovolné poskytování výživného hraje významnou roli zejména v případě usmrcení partnera, který jej poskytuje. V takové situaci má škůdce povinnost hradit při usmrcení náklady na výživu pozůstalých, kterým zemřelý ke dni smrti výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat, a to peněžitým důchodem (srov. § 2966 OZ).⁴⁴ Z dikce zákona je tedy jasné, že se náhrada škody nevztahuje pouze na vyživovací povinnost uloženou zákonem, ale také právě na dobrovolnou výživu. K této situaci může dojít například v případě úmrtí druhu zaviněného pochybením zaměstnavatele. *Náhrada nákladů na výživu podle § 199 odst. 1 ZPr 1965*⁴⁵ *náleží i pozůstalé družce zemřelého pracovníka, pokud s ním žila ve společné domácnosti, společně s ním hospodařila a pečovala o společnou domácnost.*⁴⁶

Jediným místem v zákoně, na kterém je výslovně upravena vyživovací povinnost mezi nesezdanými partnery, je úprava nároků neprovdané matky vůči otci svého dítěte. Ustanovení § 920 odst. 1 OZ říká, že není-li matka dítěte provdána za otce dítěte, poskytne jí otec dítěte *výživu po dobu dvou let od narození dítěte a přispěje jí v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem*. Cílem a účelem tohoto ustanovení je především ochrana neprovdané matky ve smyslu ulehčení jejích „těžkostí“ spojených s těhotenstvím a porodem, resp. snaha po vyrovnání výdělkových možností matky, které klesly v souvislosti s těhotenstvím, porodem a péčí o novorozené dítě.⁴⁷ Na tomto místě je nutno upozornit, že tyto nároky stojí odděleně od nároku na výživné samotného nezletilého dítěte. Vyživovací povinnost rodičů vůči dětem existuje nezávisle na skutečnosti, zda se jedná o dítě narozené v manželství či mimo něj. Toto je ovšem zpravidla mezi nesezdanými rodiči, kteří spolu žijí, bráno jako samozřejmost a potřeba zákonné ochrany tak vzniká spíše v případech, kdy spolu rodiče již v době před narozením dítěte nežijí, případně je sporné i otcovství. Dojde-li k rozchodu nesezdaných rodičů, nemají tito vůči sobě žádnou vyživovací povinnost bez ohledu na to, že

---

⁴³ GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití...*, s. 209.

⁴⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. *Výživné v novém občanském zákoníku*. Bulletin advokacie, 2014, č. 3, s. 23.

⁴⁵ Zde se hovoří o zákoně č. 65/1965 Sb., zákoníku práce. V platném zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů je tato problematika upravena v ustanovení § 271h an.

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 1970, sp. zn. Rc 26/71

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1121 - 1133.

v důsledku rozchodu se jeden z nich ocitl v tíživé finanční situaci a bez přispění bývalého partnera není schopen zajistit své potřeby.⁴⁸

Jak již bylo rozebráno v podkapitole 1.5.4. této práce, obecně úpravu ochrany rodinné domácnosti na soužití druhá a družky použít nelze. Z tohoto pravidla však vyčleňuje zákon výjimku v případě ochrany před domácím násilím. Na první pohled hovoří § 751 odst. 1 OZ jasně, když říká, že *stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet*. I přes znění tohoto ustanovení, které výslovně hovoří o spolužití manželů či rozvedených manželů, jakož i přes systematické zařazení předmětného ustanovení do dílu věnovanému povinnostem a právům manželů, se ochrana proti domácímu násilí nevztahuje jen na manželská soužití či na soužití rozvedených manželů. V části páté, hlavě I občanského zákoníku upravující ustanovení společná totiž § 3021 OZ stanoví použitelnost těchto *ustanovení i v případě bydlení jiných osob než jsou manželé*. Je tak zřejmé, že ochrana je poskytována rovněž nesezdaným soužitím, registrovaným partnerům apod.⁴⁹ Ve stejném smyslu byl okruh osob chráněných před domácím násilím definován už dříve v důvodové zprávě k návrhu zákona, kterým se měnily některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, v jehož textu se hovoří o osobách, *kteří jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě*.⁵⁰

2.2 Majetkové poměry

Lze se domnívat, že téma uspořádání majetkových poměrů mezi partnery není něco, co by páry běžně řešily již na samém počátku vztahu. Tato otázka většinou vyvstane časem, v souvislosti s vážností a vývojem vztahu. Lze tak očekávat, že páry, které spolu žijí kratší dobu, budou ke společnému hospodaření zdrženlivější.⁵¹ Hamplová ve své sociologické stati uvádí, že volba mezi společnými a oddělenými financemi leží v samém jádru partnerské identity. Společné hospodaření se chápe jako projev ideologie tradičního manželství,

---

⁴⁸ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Úvaha nad povinnostmi a právy nesezdaných rodičů a jejich dětí*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 148 - 149.

⁴⁹ VINOPALOVÁ, Nikola. *Právní ochrana rodinné domácnosti v případech nesezdaného soužití*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 195.

⁵⁰ *Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 828. Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*. [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2004 [cit. 18. 5. 2020]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>, s. 14.

⁵¹ CHALOUPOKOVÁ, Jana. *Dohromady nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2006, roč. 42, č. 5., s. 976.

symbolické vyjádření souladu zájmů obou partnerů a projev ochoty upřednostnit kolektivní cíle před individuálními touhami. Naproti tomu oddělené účty lze považovat za vědomé odmítnutí kolektivismu a příklon k individualizovanému vnímání svazku, v němž oba partneři fungují jako dva autonomní jednotlivci.⁵²

Má tedy institucionalizace svazku roli při rozhodování o společném hospodaření, či jde výlučně o míru vůle partnerů ke změně z „mé a tvé“ na „naše“? Dosavadní empirické výzkumy jednoznačně ukazují, že *právní forma svazku je jedním z nejsilnějších prediktorů toho, jak domácnost zachází s penězi*. Poznotek, že sezdané dvojice sdílí své peníze a používají společnou peněženku častěji než nesezdané páry, se vysvětluje dvojitým způsobem.⁵³ Prvním je fakt, že nesezdaná soužití nabízejí nižší ochranu společných investic než je tomu u manželství. Druhým vysvětlením jsou rozdílné hodnoty nesezdaných partnerů oproti osobám uzavírajícím manželství, stejně jako aspekt délky vztahu, jeho pořadí či přítomnosti dětí⁵⁴.

V případě, že si partneři přeci jenom vyberou cestu společného hospodaření, jakou právní povahu bude tento majetkový režim mít? U osob uzavírajících manželství je zákonná úprava jednoznačná – pokud si snoubenci před vstupem do manželství svůj majetkový režim pro případ uzavření manželství nemodifikují jinak, vznikne mezi nimi okamžikem uzavření manželství *společné jmění manželů* (dále jen „SJM“), tedy specifický zákonný majetkoprávní režim, pro který právní úprava definuje řadu vlastních pravidel. V případě nesezdaného soužití ani registrovaného partnerství se však s žádným specifickým majetkovým společenstvím nesečkáme a zároveň na ně nelze tato ustanovení upravující režim SJM vztáhnout. Majetek tedy může nabývat pouze každý z partnerů do svého *výlučného vlastnictví* či společně do *podílového spoluvlastnictví*, přičemž toto rozhodnutí je čistě na uvážení partnerů. Sdílení majetku mezi partnery tedy nikdy nevzniká ex lege. Jak bylo řečeno výše, na nesezdané soužití nedopadá žádná speciální úprava, a proto pro určení práv a povinností druhá a družky budeme aplikovat obecnou úpravu výlučného vlastnictví či spoluvlastnictví.

Vzhledem k tomu, že se úprava spoluvlastnictví s režimem SJM liší natolik, že spolu nemají téměř nic společného, považují jejich komplexní srovnání za otázku přesahující rozsah této diplomové práce. Za důležité však považují zmínit alespoň následující odlišnosti. SJM se

---

⁵² HAMPLOVÁ, Dana. *Nesezdané soužití – společné bydlení bez společné peněženky?*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2015, roč. 51, č. 2, s. 263.

⁵³ Tamtéž, s. 264.

⁵⁴ Zde nutno zmínit, že přítomnost dětí (zejména společných) je významným aspektem, který v drtivé většině způsobuje sdílení financí mezi partnery, bez ohledu na skutečnost, zda jsou sezdáni či nikoliv.

vztahuje na v čase proměnitelnou masu majetku, resp. jmění (aktiva a pasiva), kdežto podílové spoluvlastnictví je vykonáváno pouze k určité *konkrétní a nezaměnitelné věci*. Zároveň rozhodnutí ohledně nabývání do podílového spoluvlastnictví nemohou (partneři) učinit s účinky do budoucna pro neurčitý okruh věcí a s účinky pro třetí osoby.⁵⁵ Další odlišností je *existence podílů* spoluvlastníků, přičemž podíl si nelze představovat jako vlastnictví pouze určité části věci, i kdyby tato odpovídala velikosti podílu. Podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastník podílí na právech a povinnostech ke společné věci. Pokud není výše podílů vymezena, nastává ze zákona vyvratitelná domněnka, že výše podílů je stejná (§ 1122 OZ). Co se týče práv a povinností spoluvlastníků, v tomto případě nesezdaných partnerů, ohledně společné věci, lze tyto rozdělit do tří skupin: vztah *mezi spoluvlastníky navzájem*, vztahy *mezi spoluvlastníky a třetími osobami ohledně společné věci* a vztahy *mezi spoluvlastníkem a třetí osobou ohledně jednotlivých podílů*. Vzhledem k tomu, že za trvání SJM podíly na společné věci manželů neexistují, nelze o těchto skupinách v souvislosti se SJM hovořit.

Další diametrálně odlišným je způsob vypořádání společného majetku při rozpadu vztahu. SJM automaticky zaniká se zánikem manželství. Nedojde-li ohledně vypořádání SJM k dohodě, rozhodne k návrhu některého z (bývalých) manželů o vypořádání soud podle pravidel uvedených v ustanovení § 742 OZ, které zohledňují i imateriální stránku manželského soužití⁵⁶. Tento faktor se u podílového spoluvlastnictví nezohledňuje. Nebude-li o vypořádání rozhodovat soud, dojde k vypořádání fikcí dle § 741 OZ.⁵⁷ Vzhledem k tomu, že podílové spoluvlastnictví není žádným způsobem vázáno na trvání partnerského vztahu druhá a družky, jejich rozchodem se na jeho existenci nic nemění. Pokud bývalí partneři ve spoluvlastnictví nechtějí setrvat, musí jeho zrušení a vypořádání sami iniciovat. Občanský zákoník stanoví taxativním způsobem možné způsoby vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím: a) tzv. *reálné rozdělení věci*, b) *přikázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu*, c) *prodej věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky podle jejich podílů*.⁵⁸ Vzhledem k tomu, že není zvykem, aby si partneři za trvání nesezdaného soužití při pořizování společné věci (vyjma nemovitosti) výslovně určovali své podíly, může být následné vypořádání obtížné z hlediska prokazování velikosti podílů.

---

⁵⁵ KONEČNÁ, Petra, PINKAVOVÁ, Zdenka. *Majetkové poměry v nesezdaném soužití v porovnání s majetkovým společenstvím v manželství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015*, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 79.

⁵⁶ Ustanovení § 742 odst. 1 písm. e) uvádí, že při vypořádání SJM se přihlídně k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a rodinnou domácnost.

⁵⁷ Tamtéž, s. 82.

⁵⁸ KRÁLÍK, Michal. *Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 238.

Co se týče pasiv, řídí se majetkový režim nesezdaných partnerů zásadou „každý sám za sebe“. Za své dluhy si odpovídá každý z partnerů sám, tudíž věřitel se může uspokojit pouze z výlučného majetku dlužného partnera, případně do výše jeho spoluvlastnického podílu. Pokud na sebe druhové přejímají společný dluh, odpovídají za něj společně a nerozdílně. Zároveň pokud jeden z partnerů investoval do majetku ve výlučném vlastnictví druhého partnera, může se náhrady těchto investic dožadovat prostřednictvím institutu bezdůvodného obohacení.

2.3 Bytová otázka společného soužití

Spolužití partnerů představuje, jak už samotné pojmenování *spolužijící osoby/nesezdané soužití* napovídá, imanentní složku daného institutu a zároveň se jedná o zcela zásadní kritérium při zkoumání dědického nároku pozůstalého partnera. Z těchto důvodů bude v této podkapitole otázce právního titulu k bydlení⁵⁹ v případě nesezdaných partnerů věnována zvýšená pozornost. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, není rozhodné, zda se společná domácnost partnerů nachází v bytě, domě, pouze jejich části, nebytovém prostoru či v jiném možném místě. Proto budu v následujícím textu užívat souhrnného pojmu *nemovitost*.

I v případě otázky bydlení druhá a družka budeme muset užít obecné úpravy. Pro určení konkrétního okruhu ustanovení, která se na daný případ společného soužití budou vztahovat, je zásadní rozlišit, zda toto právo slouží oběma či jen jednomu z partnerů (tzv. *odvozený právní důvod bydlení*). Zároveň mohou mít jednotlivé právní důvody povahu majetkového práva absolutního či práva relativního. Bude se jednat zejména úpravu nájmu, podnájmu či podílového spoluvlastnictví. Druh a družka spolu mohou bydlet také na základě práva odpovídajícího věčnému břemenu nebo na základě nepojmenované smlouvy.⁶⁰ Vzhledem k tomu, že nejčastěji užívá pár nemovitost z důvodu vlastnictví dané nemovitosti a z důvodu uzavřené nájemní smlouvy⁶¹, budou níže rozebrány pouze modifikace těchto dvou nejčastějších titulů k bydlení. Zároveň níže uvedený výklad se bude vztahovat pouze na případy, kdy si partneři mezi sebou svou bytovou situaci nijak smluvně neupravili, tudíž k určení jejich vzájemných práv a povinností je třeba užít zákonné úpravy.

---

⁵⁹ Spíše ojedinělé případy, kdy ani jednomu z partnerů nesvědčí žádný právní titul k obývání dané nemovitosti, v tomto případě pomineme.

⁶⁰ GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití...*, s. 209.

⁶¹ TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy manželství a nesezdaného soužití – III. díl, bydlení [online]*. *pravni prostor.cz*, 18. listopadu 2015. [cit. 21. 5. 2020]. Dostupné na: <https://www.praniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/srovnani-pravni-upravy-manzelstvi-a-nesezdaneho-souziti-iii-dil-bydleni>.

2.3.1 Podílové spoluvlastnictví

Základní rysy významné pro pochopení podílového spoluvlastnictví jako jednoho z možných řešení společného majetku nesezdaných partnerů byly předestřeny již v podkapitole 2. 2 Majetkové poměry. Na toto nyní navážím a zaměřím se na situace, kdy je předmětem podílového spoluvlastnictví partnerů nemovitost a zároveň partneři jsou jejími jedinými spoluvlastníky.

Zásadní otázkou, kterou si v tomto případě musíme položit je, zda-li si partneři určili velikost spoluvlastnických podílů. Jak již bylo zmíněno, pokud tak neučinili, platí, že jejich podíly jsou stejné, tudíž oba partneři disponují stejnou mírou pravomoci rozhodovat o účelu, využití, úpravách a opravách nemovitosti, stejně jako o běžných záležitostech. Naopak pokud byly podíly partnerů určeny tak, že jeden z nich je majoritním spoluvlastníkem, hrozí zde riziko přehlasování partnera s podílem menšinovým a prosazení vůle partnera s podílem větším. Vzhledem k tomu, že k vyloučení menšinového spoluvlastníka z užívání společné věci, jak dovodila judikatura⁶², postačuje prostá většina, tak v krajních případech může dojít až k situaci, kdy bude partner s většinovým podílem po druhém partnerovi požadovat vyklizení společného obydlí. Druhovi s minoritním podílem by v takovém případě náležela náhrada újmy, která by mu plynula z nemožnosti realizovat své spoluvlastnické právo. V praxi se však s tímto nesetkáváme příliš často, a pokud přeci jenom, stává se tak spíše po rozchodu partnerů než během trvání jejich vztahu.

K ochraně menšinového spoluvlastníka zároveň zákon či judikatura definuje určité mechanismy. Podle velikosti podílů přichází v úvahu potřebná dvoutřetinová většina hlasů spoluvlastníků k rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci, zejména o jejím podstatném zlepšení nebo zhoršení, změně jejího účelu či o jejím zpracování. Dále má přehlasovaný spoluvlastník možnost navrhnout soudu zrušení rozhodnutí většinového spoluvlastníka v případě, že mu rozhodnutí hrozí těžkou újmou, zejména neúměrným omezením v užívání společné věci nebo vznikem povinnosti zřejmě nepoměrné k hodnotě jeho podílu.⁶³ Zároveň i přes rozdílnou velikost podílů, zůstává každému z partnerů výlučné právo rozhodovat o nakládání se svým podílem.

---

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 1998, sp. zn. 2 Cdon 374/97 – Judikát je stále aplikovatelný i na současnou právní úpravu viz TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy*; a dále BEZOUŠKA, Petr a kol. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku. Komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 317.

⁶³ TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy*...

Způsob vypořádání spoluvlastnictví nemovité věci po rozpadu partnerství se řídí stejnými pravidly, jaké již byly zmíněny výše, tedy přednostně dohodou partnerů. Pokud toto není možné, rozhodne přednostně soud při splnění zákonem stanovených podmínek o rozdělení nemovitosti. Není-li rozdělení dobře možné, přikáže soud nemovitost za přiměřenou náhradu jednomu z partnerů. Pokud nechce nemovitost žádný ze spoluvlastníků nebo v případě, že chce, ale nemá na to dostatečné finanční prostředky, nařídí soud prodej nemovitosti ve veřejné dražbě, v odůvodněném případě v dražbě mezi spoluvlastníky.⁶⁴

Pravidla, která právní úprava vztahuje ke spoluvlastnictví, se obdobně uplatní i pro společné právo stavby, zakotvené v § 1240 a násl. OZ, které může taktéž sloužit jako právní titul ke společnému bydlení partnerů.

2.3.2 Výlučné vlastnictví jednoho z partnerů

Nároky v případě výlučného vlastnictví nemovitosti jedním z partnerů jsou poměrně jednoznačné. Na rozdíl od manželství partnerovi vlastníka žádné užívací právo k nemovitosti ex lege nevzniká. Jediným důvodem k užívání partnerovy nemovitosti jako celku či pouze její části může být jeho vůle toto právo druhému partnerovi dobrovolně udělit. Vlastník tak činí na základě ustanovení § 1012 OZ, které umožňuje vlastníkovu se svým předmětem vlastnictví libovolně nakládat. Pokud tak vlastník neučiní zřízením služebnosti, ale pouze tím, že užívání svého majetku druhým partnerem trpí, nenáleží tomuto druhovi žádná ochrana v případě, že s dalším užíváním vlastník projeví nesouhlas. Vlastník nemovitosti tak může po druhovi kdykoliv požadovat, aby nemovitost opustil a pokud tak neučiní, může se obrátit na soud s žalobou na vyklizení, vůči které nebude mít druhý partner žádnou možnost právní obrany.

2.3.3 Společný nájem

Obdobně jako u vlastnictví, ani v případě nájmu nedochází u nesezdaných párů ke vzniku společného nájmu ex lege, jak je tomu u manželů okamžikem sňatku (§ 745 OZ). Společný nájem druha a družky tak může vzniknout uzavřením nájemní smlouvy obou partnerů s pronajímatelem či později přistoupením jednoho z partnerů k již existující nájemní smlouvě (§ 2270 OZ). Práva a povinnosti z nájemní smlouvy tak existují nezávisle na faktickém soužití partnerů a zároveň jejich užívací právo existuje bez ohledu na právo druhého partnera. Následkem tohoto právního režimu je možnost individuálního zániku

---

⁶⁴ TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy...*

nájmu pouze jednoho z partnerů za současného pokračování nájemního práva druhého z nich. Tento fakt velice ulehčuje situaci v případě zániku partnerství.

Stejně závěry lze dle dnešního právního řádu učinit rovněž ve vztahu k zániku nájemního poměru v důsledku smrti nájemce. Zemře-li jeden ze společných nájemců, je s ohledem na výše uvedené pravidlo o možnosti nezávislého zániku práva v nájmu výlučně pokračování s druhým (bývalým) společným nájemcem.⁶⁵ Nedochozí tak v důsledku přechodu nájmu, o kterém bude pojednáno níže.

2.3.4 Nájem nemovitosti jedním z partnerů

Je-li nájemcem pouze jeden z partnerů, je situace druhého partnera obdobná jako při bydlení v nemovitosti ve výhradním vlastnictví druhého partnera. Tomuto partnerovi nesvědčí žádný právní titul k užívání předmětné nemovitosti, nemá možnost ovlivnit trvání či zánik nájemního vztahu, je plně odkázán na partnera, který je nájemcem.⁶⁶ Specifikum tohoto odvozeného právního titulu k bydlení však nastává v případě smrti partnera, kterému nájemní právo svědčilo. Dle § 2279 odst. 1 OZ *zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt*. Důležitou je ve vztahu k nesezdaným partnerům věta druhá, ve které je stanoveno, *že je-li touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na ni nájem, jen pokud pronajímatel souhlasil s přechodem nájmu na tuto osobu* (§ 2279 odst. 2 OZ). Pro zodpovězení otázky, zda druh/družka bude k přechodu nájmu potřebovat souhlas pronajímatele, je nejprve nutno vyřešit otázku jinou, a to zda zákonodárce pojmem „*partner*“ měl na mysli osobu, která uzavřela registrované partnerství či právě druha/družku zemřelého. Tento terminologický problém vyskytující se v souvislosti s užíváním označení *partner* jsem předestřela již v předchozí kapitole věnující se základním pojmům.

Jedna část odborné veřejnosti zastává názor, že se v tomto případě partnerem míní pouze registrovaný partner.⁶⁷ Tento názor lze opřít o dva argumenty. Důvodová zpráva k předmětnému ustanovení uvádí následující: *členové nájemcovy domácnosti se pro tento účel dělí do dvou skupin - v první jsou nájemcův manžel (i když nebyl společným nájemcem),*

---

⁶⁵ DÁVID, Radovan. *Právní ochrana bydlení...*, s. 11.

⁶⁶ TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy...*

⁶⁷ Např. SELUCKÁ, Markéta. *Nájem bytu po novele občanského zákoníku provedené zákonem č. 132/2011Sb.* Právní rozhledy, 2011, č. 22, s. 816.; TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy...*; DÁVID, Radovan. *Právní ochrana bydlení...*, s. 12.

potomek, rodič, sourozenec, zeť nebo snacha, u nichž postačí, že byli členy nájemcovy domácnosti v den jeho smrti. V ostatních případech se vyžaduje výslovný souhlas pronajímatele.⁶⁸ Zákodárce tedy pojem partner ze skupiny privilegovaných členů nájemcovy domácnosti vypouští úplně, z čehož lze dovést jeho záměr zařazení těchto osob do skupiny druhé. Druhým argumentem může být minimální míra úpravy institutu nesezdaných partnerů napříč občanským zákoníkem. Lze si tedy klást otázku, proč by zákodárce právě na tomto místě chtěl pozvednout ochranu nesezdaného soužití na úroveň manžele či pokrevních příbuzných pozůstalého.

Opačný názor, tedy že pojem míří právě na osobu druha či družky, opírá svou argumentaci především o ustanovení § 3020 OZ, které říká, že ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů. Vzhledem k řazení ustanovení § 2279 OZ do čtvrté části občanského zákoníku pojednávající o relativních majetkových právech, by tak bylo nesystematickým a zbytečným registrované partnery ve výčtu privilegovaných osob znovu zmiňovat. Dle Králíčkové pokud chtěl zákodárce zvýhodnit jen „registrované partnery“, měl tak učinit výslovně, resp. slovo „partner“ do zákona vůbec ve vazbě na koncepci společných ustanovení občanského zákoníku neuvádět.⁶⁹

Ačkoliv osobně zastávám názor, že postavení pozůstalého partnera by mělo být v tomto případě posíleno a zproštěno potřeby souhlasu pronajímatele, považuji z hlediska interpretace ustanovení první názor za přesvědčivější. Lze tedy konstatovat, že aby došlo k přechodu nájmu na družku či druha zemřelého nájemce, bude třeba nejenom prokázání skutečnosti, že tato osoba byla členem nájemcovy domácnosti, tedy žila v předmětném bytě ke dni smrti nájemce a zároveň nemá vlastní byt⁷⁰, ale navíc i doložení souhlasu pronajímatele s přechodem.

2.4 Dílčí závěr

Tato kapitola byla zaměřena na úroveň občanskoprávní úpravy vzájemných práv a povinností nesezdaných partnerů za jejich života. Pozornost byla věnována především jejich majetkovým poměrům a otázce bydlení. Jak již bylo předestřeno v úvodní kapitole, míst,

---

⁶⁸ *Důvodová zpráva ...*, s. 505.

⁶⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití v nové právní úpravě...*, s. 99.

⁷⁰ Mít vlastní byt znamená disponovat takovým právním titulem, který zakládá právo na bydlení, jež podle své povahy slouží k trvalému (nikoli jen přechodnému) uspokojování potřeby bydlet ... není podstatné, že bydlení zamýšlí v budoucnu ukončit či že vlastní byt této osoby je situován v cizině.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2007, sp. zn. 26 Cdo 505/2006 - Judikát je stále aplikovatelný i na současnou právní úpravu viz HULMÁK, Milan a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055–3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 441.

na kterých zákonodárce výslovně myslí na osoby žijící v nesezdaném životním společenství, je v občanském zákoníku minimum. Jak v případě obligačních, tak v případě absolutních majetkových práv, neexistuje pro majetkové poměry nesezdaných partnerů žádná specifická právní úprava, jak je tomu u institutu manželství a ochrana jejich vzájemných práv je poskytována prostřednictvím obecné úpravy. Nejčastěji aplikovanými ustanoveními jsou ta upravující výlučné vlastnictví, podílové spoluvlastnictví či výlučný a společný nájem.

3 Dědické nároky

Jak bylo rozebráno v předchozích kapitolách, zákonodárce nesezdané soužití jakožto faktický stav v právní úpravě téměř nereflektuje. K určení práv a povinností partnerů je třeba použít obecné právní úpravy (např. podílové spoluvlastnictví, společný nájem), či využít již existujících institutů, pod které lze postavení druhá a družky podřadit (např. osoba blízká). Zároveň celkový rozsah ochrany tohoto faktického svazku je oproti manželství pouze velmi omezený. Oblast dědění však tvoří jistou výjimku.

Obecně aby se osoba stala dědicem, tedy právním nástupcem zůstavitele a vlastníkem jeho majetku, musí naplnit řadu předpokladů. Jedním z nich je existence *dědického titulu*. Tento dědický titul představuje právní důvod dědění, se kterým právo spojuje přechod práv a závazků ze zůstavitele na jeho dědice.⁷¹ Dle současné právní úpravy jsou možnými dědickými tituly: dědická smlouva, závěť a zákon (§ 1476 OZ). Má-li se tak druh či družka po smrti druhého partnera ujmout jeho majetku, musí se tak stát na základě alespoň jednoho z těchto tří právních důvodů.⁷²

Prostřednictvím pořízení pro případ smrti, jež je pojmem zaštiťujícím dědickou smlouvu a závěť (podrobněji níže), je zůstaviteli dána vysoká míra volnosti ohledně volby svých dědiců, a to ať už se jedná o jeho partnera či kteroukoliv jinou osobu. Co se týče zákona jako právního titulu k dědění, nalezneme v občanském zákoníku explicitní zakotvení možnosti pozůstalého druhá či družky dědit z titulu zákonné posloupnosti, a to již ve druhé a třetí dědické třídě. Stane se tak však pouze za podmínky, že tento pozůstalý naplní kritéria tzv. osoby spolužijící. Nahlédneme-li do zahraniční úpravy států s obdobnou právní kulturou, zjistíme, že takto daleko sahají nároky pozůstalého partnera jen zřídka.⁷³

Vzhledem ke skutečnosti, že se odborná veřejnost shoduje na tom, že vyjádření vůle v závěti zůstavitele či uzavření dědické smlouvy mezi partnery, je nejbezpečnějším způsobem, jak partnerovi zajistit právo na dědictví, a zároveň za účelem komplexního pokrytí možných dědických titulů pozůstalého partnera, do této práce ve stručnosti zahrnu i podkapitolu věnovanou pořízení pro případ smrti. Hlavní pozornost však bude věnována dědění ze zákona.

---

⁷¹ ŠEŠINA, Martin. MUZIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 34.

⁷² Dědické tituly mohou působit i vedle sebe viz § 1476 OZ.

⁷³ Srovnání se zahraniční úpravou bude věnována samostatná podkapitola.

3.1 Nárok pozůstalého partnera založený pořizáním pro případ smrti

Ustanovení § 1491 OZ říká, že pořizáním pro případ smrti jsou *závěť, dědická smlouva* nebo *dovětek*. V odborné literatuře však převažuje názor, že v širším kontextu lze za pořizení pro případ smrti považovat i *listinu o vydědění, listiny o odvolání pořizení pro případ smrti či vydědění* nebo *listina o povolání správce pozůstalosti*.⁷⁴ Pro účel této diplomové práce se budeme věnovat pouze dvěma z nich, a to dědické smlouvě a závěti.

Pokud bychom tento pojem měli definovat jinak, než-li výčtem institutů pod něj spadajících, mohli bychom říci, že se jedná o právní jednání zůstavitele konané ještě za jeho života, kterým vyjadřuje svou vůli, jak má být posmrtně naloženo s jeho majetkem a které osoby mají být jeho dědici či odkazovníky. Vzhledem k tomu, že se jedná o právní jednání, je nutné na něj krom speciálních ustanovení dědického práva použít i obecná ustanovení části první občanského zákoníku. Tato ustanovení mimo jiné stanoví, že právní jednání musí být učiněno s pravou a vážnou vůlí, srozumitelně, dostatečně určitě a nesmí odporovat zákonu. Dá se říci, že v případě pořizení pro případ smrti nabývají tyto požadavky na významu ještě o to více, neboť po smrti zůstavitele již není možné autora požádat o vyjasnění nejednoznačných částí pořizení, a tyto musí být následně vykládány mnohdy složitým zjišťováním zůstavitelovy vůle. Vzhledem ke skutečnosti, že aktuální úprava pro účely posmrtného nakládání s majetkem zůstavitele staví (na rozdíl od úpravy předchozí⁷⁵) jeho vůli na pomyslné první místo (tato zásada je zakotvena již v prvním ustanovení pojednávajícím o závěti - § 1494 odst. 2 OZ), není žádoucí, aby zůstavitelovo právního jednání bylo nutno vykládat. Pro případy, kdy přeci jen existují pochybnosti o vůli zůstavitele, stanovil zákonodárce v občanském zákoníku pravidla, kterými je pro výklad právních jednání potřeba se řídit.

Mezi hlavní z nich patří ustanovení § 555 odst. 1 OZ, které říká, že se právní jednání posuzuje dle svého obsahu. Zásadním je v tomto směru také § 574 OZ, dle něhož je třeba na právní jednání spíše hledět jako na platné než neplatné a zároveň týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od ostatního obsahu oddělit, je neplatnou pouze tato část (§ 576 OZ). Taktéž chyby v psaních a počtech nejsou právnímu jednání na újmu, je-

---

⁷⁴ SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 52 či ŠEŠINA, Martin. *Pořizení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam, 2012, č. 3, s. 3.

⁷⁵ Za účinnosti SOZ nebyla vůle zůstavitele vůbec rozhodující. Dědici nebyli vázáni tím, jak zůstavitel mezi ně rozdělil svůj majetek. Samotný zákon bránil zůstaviteli ve vyjádření své svobodné vůle tím, že jakékoliv podmínky připojené k závěti nevyvolávaly žádné právní následky.

li jeho význam nepochybný (§ 578 OZ). Na tato ustanovení navazuje řada dalších pravidel výkladu právních jednání.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy nalezneme v nynějším občanském zákoníku taktéž ustanovení, která přímo hovoří o hierarchii dědických titulů. Z § 1673 odst. 1 OZ, které upravuje postup při řešení sporů o dědické právo, lze dovodit, že nejsilnějším dědickým titulem je dědická smlouva, následně závěť a až poslední zákon. Je tomu tak zejména proto, že dědická smlouva jakožto dvoustranné právní jednání nemůže být jednostranně změněna či zrušena. Šance partnera, že bude po zůstaviteli dědit, je tak mnohem jistější než v případě závěti, kterou může zůstavitel za svého života kdykoliv odvolat, změnit, zničit apod. Ve vztahu k dědění ze zákona je nejrizikovějším faktorem nutnost naplnění zákonných kritérií tzv. spolužijící osoby.

3.1.1 Dědická smlouva

Dědická smlouva je zvláštním smíšeným institutem dědického práva, existujícím v řadě evropských zemí⁷⁶. Znalo jej i naše právo, dokud nebyl občanským zákoníkem z r. 1950 ze soukromého práva vymýcen.⁷⁷ K jeho znovuzavedení došlo až s účinností stávajícího občanského zákoníku.

Ustanovení § 1582 OZ říká, že dědickou smlouvou *povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá*, přičemž tato smlouva musí mít formu veřejné listiny (tzn. notářského zápisu srov. § 3026 odst. 2 OZ). Jak již bylo nastíněno výše, jedná se o dvoustranné či vícestranné právní jednání, což zvláště díky principu *pacta sunt servanda* (§ 3 odst. 2 písm. d) OZ) posiluje právní sílu dědické smlouvy oproti jiným dědickým titulům z hlediska obtížnosti její změnitelnosti, zrušitelnosti a odvolatelnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí, budou na něj dopadat ustanovení obou těchto institutů. Proto nenalezneme-li speciální úpravu práv a povinností stran smlouvy v § 1582 an. OZ, lze přiměřeně aplikovat obecná ustanovení o závazcích (§ 1721 an. OZ), zejména o závazcích smluvních (§ 1724 an. OZ). Dědickou smlouvu tak lze jednostranně zrušit, jen pokud je možnost zrušení ujednána výslovně ve smlouvě nebo pokud tato možnost vyplývá ze zákona (§ 1759 OZ).

---

⁷⁶ Institut dědické smlouvy nalezneme například v právní úpravě Francie, Švýcarska, Německa, Rakouska. Současné znění občanského zákoníku upravující dědickou smlouvu bylo inspirováno švýcarským občanským zákoníkem (ZGB).

⁷⁷ *Důvodová zpráva ...*, s. 393.

Na tomto místě však nutno upozornit, že prozatím neexistuje jednotný názor odborné společnosti, která z obecných ustanovení týkajících se smlouvy lze aplikovat na smlouvu dědickou, popřípadě do jaké míry. Diskutabilním je například úprava předmluvní odpovědnosti (§ 1729 OZ), subsidiární úprava pro případ, že si strany neujednají některou z náležitostí smlouvy (§ 1726 OZ) či ustanovení o změně okolností (§ 1764 an. OZ).⁷⁸

Smišená povaha dědické smlouvy dále určuje způsobilost stran mezi sebou tento závazek zřídit. Kdo chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít nejen pořizovací způsobilost, ale i způsobilost smluvně se zavázat.⁷⁹ Na straně zůstavitele může jít pouze o osobu fyzickou (tzn. člověk), která je zletilá a plně svéprávná⁸⁰. Poměrně zvláštně působí fakt, že na straně odlišné od zůstavitele jsou podmínky způsobilosti přísnější, neboť pro tyto osoby výjimka dle § 1585 odst. 2 OZ neplatí. Dědickou smlouvu se zůstavitelem může uzavřít jak osoba fyzická (plně svéprávná a zletilá), tak osoba právnická. Je však třeba vzít v úvahu, že vzhledem k možnosti uzavřít dědickou smlouvu i ve prospěch třetí osoby, lze tyto zákonné podmínky na straně příjemce poměrně snadno obejít. Stát se tak běžně může v případě, kdy rodič nezletilého dítěte svým osobním jednáním uzavřel dědickou smlouvu ve prospěch svého dítěte. Ve vztahu k nesezdaným partnerům je důležité, že v případě dědické smlouvy neexistuje žádný požadavek kvalifikovaného společného soužití. Může ji mezi sebou uzavřít kdokoliv, kdo splní výše uvedené podmínky způsobilosti.

Dědickou smlouvu lze platně uzavřít jen ve formě veřejné listiny (§ 1582 odst. 2 OZ), a to pouze osobním jednáním stran (§ 1584 OZ). Jakákoliv forma zastoupení stran je tak při právním jednání vyloučena. Požadavek notářského zápisu jako formy pro tuto smlouvu plyne ze závažnosti takového právního jednání, kterým je dědická smlouva, a z požadavku, aby se dědická smlouva pokud možno nestávala předmětem sporu dědiců o její platnost či pravost.⁸¹ Pokud by byla uzavřená dědická smlouva pro nedostatek těchto či jiných náležitostí dle § 1591 OZ neplatná, avšak by splňovala všechny náležitosti závěti, bude posuzována jako závěť.

---

⁷⁸ Nad tímto se pozastavuje např. ŠEŠINA, Martin. *Pořízení pro případ smrti...*, s. 3.

⁷⁹ *Důvodová zpráva...*, s. 393.

⁸⁰ Výjimku z požadavku plné svéprávnosti představují osoby, které byly na svéprávnosti omezeny pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu (srov. § 1585 odst. 2 OZ). Podmínkou je souhlas opatrovníka této osoby (§ 1584 odst. 1 OZ) a dodržení omezení pořízení na pouze maximálně polovinu pozůstalosti (§ 1528 odst. 2 OZ).

⁸¹ SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 87.

Jak uvádí samotná definice, obsahem dědické smlouvy je vždy ustanovení dědice, popřípadě odkazovníka. Není neobvyklé, že se strany ustanoví dědici navzájem, či že dědická smlouva je uzavřena za úplat. Ani jedna z těchto možností však není podmínkou. Za hlavní nevýhodu dědické smlouvy by se dalo považovat omezení zůstavitele v pořizování o svém majetku, a to maximálně do $\frac{3}{4}$ pozůstalosti. Zbývající čtvrtina musí zůstat vždy volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle, tedy závěti (§ 1585 odst. 1 OZ). Chce-li tedy zůstavitel odkázat celou pozůstalost jedné osobě, musí tak učinit dědickou smlouvou a závětí. Ze zákona není zcela jednoznačné, k jakému okamžiku limit maximálně $\frac{3}{4}$ pozůstalosti má být počítán, tj. zda k době pořízení či k době úmrtí. Odborná literatura se shoduje na tom, že rozhodným okamžikem je v tomto případě okamžik smrti zůstavitele.⁸² Jedním z argumentů je i fakt, že dědická smlouva je *smlouvou odvážnou*.

Odvážnost dědické smlouvy je spjata především se skutečností, že *dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti* (§ 1588 odst. 1 OZ). Jinými slovy lze říci, že smluvnímu dědici má připadnout to, co po zůstavitelově smrti z jeho majetku zbude. Na zájem smluvního dědice se však přeci jen bere zřetel v § 1588 odst. 2 OZ, kde se uvádí, že pořídí-li zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání. Dovolání se neúčinnosti bude spíše problematické, protože smluvní dědic za života zůstavitele nemá vůči jeho majetku žádný konkrétní majetkový nárok, ani pohledávku, a tedy je otázkou, zda by uspěl s žalobou, aby např. obdarovaný vydal darovanou věc zpět zůstaviteli nebo aby zůstaviteli nahradil její hodnotu.⁸³

Obsahem dědické smlouvy mohou být i podmínky, doložení času či příkazy. Dědickou smlouvou lze výslovně vyloučit možnost smluvního dědice odmítnout dědictví (§ 1485 odst. 1 OZ), či naopak si lze výslovně ujednat, že osoba povoláná za dědice je oprávněna své dědické právo převést na jinou osobu (srov. § 1588 odst. 1 věta druhá OZ). Není ani vyloučeno, aby se strany dohodly na tom, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života (§ 1589 OZ).

Jak již bylo zmíněno na začátku, možnosti zrušení dědické smlouvy se řídí obecnými ustanoveními o závazcích. Vedle této obecné úpravy je možné dědickou smlouvu zrušit

---

⁸² K tomuto více např. FIALA, Roman. DRÁPAL, Ljubomír a kol.: *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015, 634 s. či SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 88.

⁸³ ŠEŠINA, Martin. *Pořízení pro případ smrti...*, s. 3.

i podle speciálních pravidel části upravující tuto formu pořízení pro případ smrti. Může se tak stát dohodou stran ve formě notářského zápisu či pořízením závěti zůstavitelem, se kterou smluvní dědic vyjádří svůj souhlas. K účinnosti tohoto souhlasu je třeba forma notářského zápisu (§ 1590 OZ).

Občanský zákoník v § 1592 a § 1593 OZ zakotvuje pro manžele či snoubence zvláštní formu dědické smlouvy.⁸⁴ Specifická úprava manželské dědické smlouvy zdůrazňuje typický rys těchto smluv, a to vzájemné povolání za dědice. Zároveň myslí na možnost rozvodu manželství. Zásadně však platí, že rozvodem manželství se práva a povinnosti z dědické smlouvy neruší, ledaže dědická smlouva určí něco jiného (§ 1593 odst. 1 věta první OZ). Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že v případě zániku manželství bývalí manželé nebudou mít nadále zájem, aby druhý bývalý manžel dědil, považují za vhodné si tuto rozvazovací podmínku v dědické smlouvě dohodnout. Pokud tak manželé neučiní, může se po rozvodu manželství každá smluvní strana domáhat, aby dědickou smlouvu zrušil soud. V tomto případě je však nutno mít na paměti, že soud takovému návrhu nevyhoví, pokud směřuje proti tomu, kdo rozvrat manželství nezapříčinil a s rozvodem nesouhlasil.

3.1.2 Závěť

Přestože je závěť co do právní síly až druhým nejsilnějším právním titulem, těší se oblíbenosti mnohem více, než dědická smlouva. V roce 2019 zaznamenala Notářská komora ČR 23.714 závětí sepsaných u notářů.⁸⁵ Vzhledem k tomu, že komplexní obsažení tohoto dědického titulu by vystačilo na samotnou diplomovou práci, budu se v následující části věnovat pouze nejdůležitějším charakteristikám závěti a aspektům relevantním ve vztahu k nesezdaným partnerům.

Z ustanovení § 1494 odst. 1 OZ vyplývá, že závěť je *odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz*. Na rozdíl od dědické smlouvy se jedná o jednostranný projev vůle. Stejně jako u dědické smlouvy i závěť vyžaduje podmínky způsobilosti pořizovatele (zletilost a plná svéprávnost s výjimkami dle § 1525 až § 1528 OZ) a náležitosti právního jednání (určitost, srozumitelnost, vážnost svobodné vůle prosté omylu a mylné pohnutky). Stejný je i požadavek osobního jednání pořizovatele, který nepřipouští jakékoliv zastoupení

---

⁸⁴ Dědická smlouva se v takovém případě stane účinnou až uzavřením manželství (§ 1592 odst. 2 OZ).

⁸⁵ *Češi loni u notářů sepsali 24.000 závětí, meziročně o 3000 více*. [online]. ceska-justice.cz, 7. února 2020 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné na <https://www.ceska-justice.cz/2020/02/cesi-loni-u-notaru-sepsali-24-000-zaveti-mezirocne-3000-vice/>.

při sepisování závěti, ale ani pořízení hromadné závěti s více zůstaviteli či svěřeni práva povolati dědice jiné osobě (§ 1496 OZ). Takové právo tedy nenáleží ani manželům, natož nesezdaným partnerům. Zároveň nestačí, aby zůstavitel pouze přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn (§ 1497 OZ). Dalšími předpoklady platnosti závěti je dodržení předepsané formy a zákonných podmínek obsahu. Abychom byli schopni určit, zda tyto náležitosti byly splněny, je třeba stručně představit formy závěti, které občanský zákoník připouští.

Holografní závěť se rozumí *závěť pořízená soukromou listinou, v písemné formě, celá napsaná vlastní rukou zůstavitele, včetně podpisu, a to bez nutnosti přítomnosti svědků* (§ 1533 OZ). Nezáleží, na jakém podkladu bude závěť zaznamenána, musí jít však o materiál, který je schopen daný text trvale zachytit a opětovně jej zobrazit. Co je naopak vysoce relevantním, je skutečnost, zda zůstaviteli při sepisování závěti nepomáhala jiná osoba (např. tažením ruky s perem, doplněním háčků a čárek apod.), a to jakýmkoliv způsobem. Pomoc poskytnutá zůstaviteli při psaní vlastnoruční (holografní) závěti, jež jakkoliv ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, způsobuje neplatnost dané závěti.⁸⁶ Podpis zůstavitele by měl ideálně obsahovat celé jméno a příjmení s připojením data narození a bydliště, avšak postačí i samotné příjmení či pseudonym, za podmínky, že nejsou žádné pochybnosti o totožnosti zůstavitele.⁸⁷

Pojmem **alografní závěť** označujeme *soukromou listinu, která není sepsána vlastní rukou zůstavitele, avšak je jeho vlastní rukou podepsána a zároveň bylo zůstavitelem před dvěma současně přítomnými svědky výslovně prohlášeno, že tato obsahuje jeho poslední vůli* (§ 1534 OZ). Taková závěť může být sepsána na počítači, na psacím stroji či ručně jinou osobou (i v tomto případě je nezbytné respektovat § 1497 OZ). Na tomto místě je nutné zdůraznit, že se jedná o formu závěti, která bývá nejčastěji a nejsnáze zneužívána pro podvodná jednání (podvržení závěti), a proto tato forma závěti vede nejčastěji ke sporům o platnost a pravost poslední vůle.⁸⁸ Právě z tohoto důvodu zákon stanovuje podmínku dvou svéprávných svědků, kteří musí listinu obsahující závěť podepsat (zpravidla s doložkou jejich funkce svědka), musí být schopni potvrdit, že zůstavitel a pořizovatel jsou tatáž osoba a zároveň musí jít o osoby znalé jazyka nebo způsobu dorozumívání, v němž se projev vůle činí (§ 1539 OZ). Dle ustanovení § 1540 OZ je nezpůsobilým svědkem samotný dědic, ohledně toho, co se mu zůstavuje a dále i osoba dědici blízká či zaměstnanec dědice.

---

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007

⁸⁷ ŠEŠINA, Martin. MUZIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled...*, s. 62.

⁸⁸ SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 63.

Za nezpůsobilého svědka tak lze považovat i druhu či družku dědice splňující předpoklady stanovené § 22 (1) OZ. Úprava formálních náležitostí závěti dále obsahuje i speciální podmínky pro pořizování osob se smyslovým postižením.

Ustanovení § 1537 OZ říká, že každý zůstavitel, který má pořizovací způsobilost, může pořídit o svém majetku *formou veřejné listiny*. V navazujícím ustanovení je zakotvena povinnost osoby sepisující takovou veřejnou listinu o závěti, aby se přesvědčila, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení. Tato povinnost má svou významnou roli například v situaci, kdy ten, kdo se nachází v péči zdravotnického nebo sociálního zařízení, pořizuje ve prospěch zaměstnance nebo správce tohoto zařízení (§ 1493 OZ). V tomto případě je forma veřejné listiny povinná. Obligatorní je i v případě pořizuje-li o svém majetku nezletilý nespůsobilý, který dovršil 15 let věku (§ 1526 OZ); ten, kdo byl ve svéprávnosti omezen, pořizuje-li v rámci omezení (§ 1528 odst. 1 OZ); osoba, která nemůže číst nebo psát a není přitom schopna se na listinu podepsat ani učinit namísto podpisu rukou nebo jinak vlastní znamení (§ 1535 odst. 2 OZ); či zakládá-li zůstavitel pořizováním pro případ smrti nadaci (§ 309 odst. 1 a odst. 4 OZ) nebo ústav (§ 418 ve spojení s § 309 odst. 1 a odst. 4 OZ). Za současného znění občanského zákoníku lze považovat za závěť pořizovanou veřejnou listinou kromě závěti sepsané ve formě notářského zápisu také závěti sepsané podle § 1543 - 1545 OZ, jestliže splňují požadavky stanovené § 1547 odst. 1 OZ.⁸⁹ Sepsání závěti notářem ve formě notářského zápisu je zároveň považováno za nejjistější způsob zaručení, že tato nebude v následujícím pozůstalostním řízení rozporována.

Občanský zákoník navrátil do dědického práva i tzv. **privilegovanou závěť**, jinými slovy závěť s úlevami, která umožňuje pořizovatelům, kteří se ocitli v určité závažné, nebezpečné životní situaci, ohrožující jejich život, aby pořídili závěť či jiné právní jednání pro případ smrti, aniž by musely být dodrženy všechny formalities, které právo jinak s takovým právním jednáním spojuje. Úlevy lze spatřovat v tom, že závěť nemusí mít písemnou formu, také svědci nemusí splňovat veškeré podmínky jinak zákonem na svědky kladené.⁹⁰

Z hlediska obsahu závěti, je na vůli zůstavitele aby určil, co bude předmětem závěti. Na rozdíl od dědické smlouvy, není u závěti požadováno zachování jedné čtvrtiny pozůstalosti, tudíž zůstavitel může odkázat veškeré své jmění jedním pořizováním. Aby však závěť vyvolávala požadované účinky, musí obsahovat alespoň určení osoby či osob dědice,

---

⁸⁹ FIALA, Roman. DRÁPAL, Ljubomír a kol.: *Občanský zákoník IV...*, 634 s.

⁹⁰ ŠEŠINA, Martin. MUŽIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled...*, s. 76.

popřípadě alespoň odkazovníka a zároveň určení alespoň podílu na pozůstalosti. Podíl na pozůstalosti může být vyjádřen procentem, zlomkem či jiným dostatečně srozumitelným způsobem. Není ani vyloučeno, aby zůstavitel určil konkrétní předměty či práva, které mají dědicům připadnout. Není-li podíl určen vůbec, lze v nejběžnějších případech použít subsidiární zákonnou úpravu.

Ve snaze poskytnout co největší prostor zůstavitelově vůli, staví právní úprava dědění na principu testovací autonomie, která vyplývá již z práva vlastníka nakládat s předmětem svého vlastnictví dle své libosti (§ 1012 OZ). Tento princip lze omezit pouze na základě zákona. Občanský zákoník tak činí například stanovením mezi pořizovací volnosti tím, že zakotvuje zákonnou ochranu nároku nepominutelných dědiců, tedy potomků zůstavitele (§ 1642 an. OZ). Svě potomky tak může zůstavitel z dědění zcela vyloučit jen za výjimečných okolností (srov. § 1646 an. OZ). Stane-li se tak či nemá-li zůstavitel žádné potomky, nebrání mu ze zákona žádná další omezení odkázat část či dokonce veškeré své jmění na kteroukoliv osobu, tedy i na druhu či družku. Skutečnost, že je zůstavitel v existujícím manželství, je zde irelevantní, neboť manželé nepominutelnými dědici nejsou. Lze tedy v takovém případě druhého manžela v závěti zcela opomenout a veškeré své jmění odkázat zůstavitelovu partnerovi. Takto lze řešit například situaci, kdy došlo k rozluce manželů, kteří však nejsou rozvedeni, ale již žijí s jiným partnerem. Zůstavitel takovou závětí vyloučí dědické právo svého manžela, které by mu připadlo, postupovalo-li by se podle zákonné dědické posloupnosti. Hlavním důvodem, proč je tento postup doporučován zejména právě pro nesezdané životní partnery je ten, že vzhledem k tomu, že bude pozůstalý partner vystupovat jako závětní dědic, odpadne povinnost prokazovat jeho status spolužijící osoby. Takřka jediným rizikem v takovém případě pak může být jen shledání závěti neplatnou.

Co právní jistotu dědice ohledně jeho potencionálního dědického práva ohrožuje pravděpodobně mnohem více, je možnost zůstavitele kdykoliv závěť zrušit některým z následujících způsobů. *Pořízením pozdější platné závěti* se dřívější závěť ruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát (§ 1576 OZ). Ke zrušení takové závěti či její části dojde již okamžikem pořízení závěti pozdější.⁹¹ Druhým způsobem, jak lze zrušit závěť je její *odvolání*, a to buď výslovným právním jednáním, učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti (§ 1577 OZ) či odvoláním závěti mlčky. Mlčky lze závěť odvolat a) zničením listiny, na níž byla závěť zachycena, b) porušením listiny zůstavitelem, ze kterého lze

---

⁹¹ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 1999, sp. zn. 18 Co 385/98

nepochybně dovodit zůstavitelův zrušovací úmysl (např. natržením, přeškrtnutím textu),
c) ztracením listiny, přičemž zůstavitel o jejím ztracení věděl a vědomě závěť neobnovil, či
d) vydáním notářského zápisu z notářské úschovy.

3.2 Nárok pozůstalého partnera na základě intestátní posloupnosti

3.2.1 Historický exkurs k vývoji institutu spoužijící osoby v českém právním řádu

Při pátrání po historických kořenech stávající právní úpravy, musíme nahlédnout do zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (tzv. střední občanský zákoník, dále jen „OZ 1950“), jenž zavádí dědické právo *osob, které se zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti jako členové rodiny, a které z toho důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na zůstavitele.*⁹² Tato úprava byla do československého občanského práva zavedena po sovětském socialistickém vzoru z roku 1945, kde se mezi zákonnými dědici třech skupin objevuje kategorie *osob neschopných práce, které zůstavitel živil alespoň po dobu jednoho roku před svou smrtí.*⁹³ Československý zákonodárce tedy okruh těchto osob oproti sovětské předloze rozšířil i na osoby žijící ve společné domácnosti a pečující o ni. Změn tato úprava dědického nároku spoužijících osob dostála s účinností SOZ, který z textu vypustil požadavek, aby spoužijící osoby žily se zůstavitelem tak, jako členové rodiny a dědický nárok spoužijících osob zařadil do druhé a třetí dědické třídy.⁹⁴ V této podobě se úprava dochovala dodnes.

3.2.2 Protichůdné názory na stávající úpravu dědického nároku spoužijících osob

Zařazení spoužijících osob mezi zákonné dědice působí v souladu se *zásadou zachování hodnot*, která vnímá dědění jako výraz solidarity lidí a sledování cílů sahajících přes více generací, či se *zásadou přechodu majetku na jednotlivce* (tzv. *koncepte individualistického dědického práva*), která preferuje přechod majetku na osoby zůstaviteli blízkým, přičemž odúmrtí vnímá jako poslední možné řešení.⁹⁵

Zásadou, se kterou je naopak zařazení osoby spoužijící mezi zákonné dědice v rozporu, je zásada *ius sanguinis*, dle které je (již od dob římského práva) společensky žádoucí, aby práva a povinnosti zůstavitele přešly na osoby pokrevně spřízněné. Na obhajobu dědického nároku

---

⁹² Ustanovení § 528 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

⁹³ FLEISCHER, Jiřík. *Dědění spoužijících osob*. Ad Notam, 2007, č. 1, s. 20.

⁹⁴ Ustanovení § 474 a 475 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

⁹⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku: praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, s. 13.

pokrevně nespřízněné spolužijící osoby Říha uvádí, že zákonodárce měl zjevně v úmyslu pamatovat na případy, kdy lze z objektivně zjištěných skutečností dovodit, že zůstavitel ke spolužijící osobě získal vztah obdobné či dokonce ještě vyšší kvality než vztahy pokrevní. To doplňuje o argument J. Mikeše a L. Muzikáře, kteří uvádějí, že „Zařazení tzv. spolužijící osoby mezi dědice ze zákona bývá zdůvodňováno tím, že cestou dědění by se jim mělo dostat určité odměny za vynaloženou péči o společnou domácnost poskytovanou bezúplatně nebo sloužit k zaopatření toho, koho se zůstavitel ujal, aniž by tím plnil povinnost uloženou mu zákonem“.⁹⁶

S tímto nesouhlasí Fleischer, který se zcela staví proti zařazení institutu spolužijící osoby do zákonné dědické posloupnosti. Kromě rozporu s tradicemi práva římského, práva uherského, zemského práva českého, jakož i neobvyklosti v porovnání se současnou úpravou dědických nároků ve státech Evropské unie, argumentuje praktickými problémy, které tato úprava vyvolává. Jedním z pragmatických a hlavních důvodů, pro který by dle něj zmíněný institut neměl mít místo v českém dědickém právu, spočívá v jeho často obtížném a zdoluhavém prokazování v dědickém řízení.⁹⁷ Na rozdíl od ostatních zákonných dědiců, kteří svůj nárok většinou prokazují poměrně jednoduše (zejména rodinní příslušníci do třetí dědické třídy prostřednictvím matričního dokladu osvědčujícím jejich příbuzenství se zůstavitelem), uznání osoby jako osoby spolužijící vyžaduje prokázání skutkových okolností, na jejichž základě lze dojít k závěru, že tato osoba splňuje všechny zákonné podmínky. K tomuto dochází před soudem v samostatném sporném řízení.⁹⁸ To je však velice často značně časově náročné. Přerušení pozůstalostního řízení do doby, než bude o žalobě pravomocně rozhodnuto, je pak v rozporu s obecnou zásadou rychlosti řízení, jelikož znemožňuje ostatním dědicům na značnou dobu ujmout se svého práva a s dědictvím jakkoli nakládat. Jako řešení této situace navrhoval Fleischer v souvislosti s novým OZ úplné vypuštění ustanovení o dědění spolužijících osob ve druhé a třetí dědické třídě s tvrzením, že pro tyto případy může být vůle zůstavitele dostatečně zajištěna možností určit spolužijící osobu dědicem prostřednictvím pořízení pro případ smrti.⁹⁹

---

⁹⁶ ŘÍHA, Michal. *K pojmu odkázanost výživou na zůstavitele dle § 474 ObčZ*. Právní rozhledy, 2008, č. 21, s. 794.

⁹⁷ FLEISCHER, Jiřík. *Dědění...*, s. 20.

⁹⁸ Fleischer na základě své dlouholeté praxe státního notáře a soudce specializovaného notářského senátu u Krajského soudu v Brně uvádí, že se jedná o řízení trvající i v řádech let a zároveň množství publikovaných judikátů k dědění spolužijících osob mnohonásobně převyšuje počet judikátů vztahujících se k ostatním zákonným dědicům. Průběhu tomuto řízení bude věnována samostatná podkapitola.

⁹⁹ FLEISCHER, Jiřík. *Dědění...*, s. 20.

Na tento návrh reagoval Eliáš ve svém článku z téhož roku slovy: „*Osobně mám za to, že v tomto aspektu je přesvědčivý důvod pro vyloučení spolužijících osob z předních (druhé a třetí) tříd. V tom směru souhlasím s Fleischerovým stanoviskem. Jsem však názoru, že dědické právo by tyto osoby nemělo zcela pominout, neboť je přece jen vhodnější, nejsou-li jiní dědicové, aby jmění zůstavitele přednostně zůstalo v soukromých rukou, než aby přešlo na stát.*“¹⁰⁰ Eliáš dále uvádí, že v tomto směru také vznesl v rekodifikační komisi Ministerstva spravedlnosti návrh na změnu osnovy, avšak další členové komise se zčásti přiklonili k názoru, že změna obsahu dosud navržených ustanovení o zákonné dědické posloupnosti není vhodná a zčásti k názoru, že případnou změnu je potřebné promyslet, což vyžaduje delší čas k úvaze. Hlavním argumentem proti změně dosavadního textu byla myšlenka potřeby náležité ochrany práv osob „žijících v druhovském poměru“.¹⁰¹

3.2.3 Spolužijící osoba jako dědic 2. a 3. zákonné třídy dědiců

Zákonná dědická posloupnost jako nejslabší z možných dědických titulů přichází na řadu v případě, kdy neexistuje žádné platné pořízení pro případ smrti, kterým by byl určen dědic, či taková závěť nebo dědická smlouva existuje, avšak nevyčerpává celou pozůstalost. Může se tak stát i v případě uvolněného dědického podílu některého závětního dědice, který nepřirostl k ostatním a ani ohledně něj zůstavitel neurčil náhradníka (§ 1504, 1505 OZ). O dědicích této části zůstavitelova majetku tak bude rozhodnuto na základě zákonné posloupnosti dědických tříd. Nedědil-li by žádný dědic ani podle zákonné posloupnosti, připadlo by dědictví státu tzv. odúmrtí (§ 1634 OZ).

Při zkoumání zákonných dědických nároků obecně platí zásada, že k následující dědické třídě lze přistoupit pouze v případě, kdy zde není ani jediný dědic z třídy předcházející. Výjimkou z tohoto principu je skutečnost, že manžel, popřípadě registrovaný partner, nemůže dědit sám v první dědické třídě, stejně jako spolužijící osoby nemohou dědit samy ve druhé dědické třídě.

V první třídě dědiců dědí zůstavitelovy děti¹⁰² a jeho manžel (příp. registrovaný partner srov. § 3020 OZ), každý z nich stejným dílem. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka (§ 1635 OZ). Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě manžel (příp. registrovaný

---

¹⁰⁰ ELIÁŠ, Karel. *Domácnost...*, s. 69.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Vzhledem k povaze osvojení spadají do první dědické třídy i osvojené děti zůstavitele.

partner), zůstavitelovi rodiče a dále spolužijící osoby, všichni stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti (§ 1636 OZ). Spolužijící osoba tedy dědí ze zákona, pouze pokud po zůstaviteli nedědí žádný z jeho potomků (a to z důvodu, že neexistují, jsou dědicky nezpůsobilí, zřekli se svého dědického práva za života zůstavitele, platně odmítli dědictví či jsou platně vyděděni).¹⁰³ Poměrně zvláštní situace může nastat v případě, kdy zůstavitel žil ve společné domácnosti po požadovanou dobu se svým druhem či družkou, avšak k okamžiku smrti nebyl rozveden. Manžel a druh či družka pak budou dědit spolu ve stejné dědické třídě (při respektování minimálního podílu manžela). Je také nutné si uvědomit, že v souvislosti s existujícím manželstvím v okamžiku smrti zůstavitele, bude potřeba v rámci dědického řízení vypořádat zaniklé SJM.

Vzhledem k tomu, že spolužijící osoba nemůže být jediným dědicem druhé třídy, nedědí-li manžel (příp. registrovaný partner) ani žádný z rodičů zůstavitele (z důvodu, že neexistují či již nežijí, dědictví platně odmítli, jsou dědicky nezpůsobilí, nebo zůstavitel pořídil pro případ smrti negativní závěť, v níž jejich dědický nárok vyloučil), může spolužijící osoba dědit ve *třetí třídě*, a to stejným dílem se sourozenci zůstavitele, popřípadě jejich dětmi (§ 1637 OZ). Není-li ani jich, dědí v této třídě spolužijící osoba sama.

Určení dědické třídy, ve které by měl pozůstalý nesezdaný partner po zůstaviteli dědit, není zdaleka tak problematické, jako určit, zda mu toto dědické právo opravdu bude náležet. Jak již bylo předestřeno v předchozích kapitolách, taková osoba bude muset prokázat, že splňuje všechny zákonné podmínky, aby mohla být považována za osobu spolužijící s dědickým nárokem na pozůstalost. Slovy zákona, musí se jednat o *osobu, která žila se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost* nebo (alternativně) *byla odkázána výživou na zůstavitele*. Tyto znaky nyní rozeberu podrobněji.

3.2.4 Naplnění znaků spolužijící osoby

Pojmosloví a kritéria pro určení **existence společné domácnosti** byla rozebrána již v podkapitole 1.5.3 Domácnost, společná domácnost. Na tyto nyní naváží. Obecně lze tedy říci, že aby se jednalo o společnou domácnost, musí existovat *trvalé spoluzití dvou či více fyzických osob ve spotřebním společenství, v němž jednotliví členové přispívají podle svých*

---

¹⁰³ HOLÍKOVÁ, Lenka. *Spolužijící osoba jako dědic*. Ad Notam, 2016, č. 1, s. 3.

*schopností a možností k úhradě nákladů i k obstarávání společných potřeb.*¹⁰⁴ Jak posuzuje tyto podmínky praxe?

Přestože SOZ z původního znění kritérií pro existenci společné domácnosti požadavek, aby spolužijící osoby žily se zůstavitelem tak, jako členové rodiny vypustil, judikatura¹⁰⁵ došla ke stejnému závěru a soud bude zkoumat tedy i tuto podmínku.

K naplnění pojmu společné domácnosti je vyžadována i společná úhrada nákladů (tzv. spotřební společenství), tedy stav, kdy zůstavitel a spolužijící osoba hospodaří se svými příjmy společně a používají je k hrazení výdajů spojených s provozem domácnosti (nájem, náklady na elektřinu, plyn, nákupy potravin, opravy domácnosti). Příjmy spolužijících osob tak nejsou striktně oddělovány.¹⁰⁶ Forma přispívání k úhradě nákladů i k obstarávání společných potřeb podle svých schopností a možností může mít mnoho podob. Dle Krajského soudu v Plzni se tak nemusí vždy dít cestou poskytování finančních prostředků na úhradu potřeb společné domácnosti, ale může to být např. i obstaráváním domácích prací, udržováním bytu v pořádku, obstaráváním prádla a údržby šatů či přípravou jídla.¹⁰⁷ Výpomoc příležitostného či běžného charakteru jako například donáška jídla, úklid domácnosti zůstavitele nebo jeho pravidelné návštěvy v takovém případě nestačí.

V souvislosti s otázkou existence spotřebního společenství či prokazováním **pečování o společnou domácnost** osobou, která o sobě tvrdí, že je osobou spolužijící, existuje mnoho judikátů. Jedním z nich, jež zajisté stojí za pozornost, je případ, kterým se zabýval Nejvyšší soud. Daná osoba zakládala svůj dědický nárok na tvrzení, že přestože nebydlela v domě zůstavitelky, starala se minimálně rok a půl před smrtí zůstavitelky se svou rodinou o její statek. Docházelo tak ke každodennímu plnému hospodaření této osoby a její rodiny na statku zůstavitelky, což obnášelo například péči o stavení, zvířata, poskytování výtěžků z hospodaření zůstavitelce či obstarávání její výživy. Nejvyšší soud daný případ uzavřel tak, že bylo vytvořeno velmi specifické spotřební společenství, které spočívalo v tom, že spolužijící osoba nakládala také s majetkem zůstavitelky, tj. domem, pozemky a lesy, ze kterého brala užitky v podobě výpěstků ze zahrady a produktů hospodaření (vejce, maso

---

¹⁰⁴ KNAPPOVÁ, Marta. ŠVESTKA, Jiří a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek III. 3. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: ASPI Publishing s. r. o., 2002, s. 302.

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001

¹⁰⁶ TALANDOVÁ, Iveta. TALANDA, Adam. *Postavení tzv. spolužijící osoby v dědickém právu. Sborník VII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva.* Olomouc: Iuridicum Olomoucense o.p.s., 2017, s. 130.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 3. 1967, sp. zn. 5 Co 54/67

atd.). Na existenci společné domácnosti nic nemění ani fakticky oddělené bydlení zůstavitelky a ostatních členů domácnosti.¹⁰⁸ Nejvyšší soud později svůj názor jen potvrdil slovy: *soužití ve společné domácnosti nevylučuje to, že její členové bydlí ve více bytech, ovšem jen tehdy, jestliže spolu opravdu trvale žijí a jestliže společně uhradí náklady na své potřeby.*¹⁰⁹ Tyto judikáty se tak přiklonily k názoru, že společná domácnost může existovat i za situace, kdy osoby bydlí ve více bytech, a že v některých případech lze hovořit až o abstraktním pojmu.

V čem zůstalo rozhodování soudů spíše méně liberálním, je otázka možné plurality společných domácností, kterou jsem nastínila již v úvodní kapitole. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu, který řešil situaci, kdy se manžel na dobu asi jednoho roku přestěhoval po dohodě s manželkou ke své tetě, aby o ni mohl pečovat z důvodu jejího neblahého zdravotního stavu, nadále však s manželkou vedl společnou domácnost, kdy se oba podíleli na úhradě společných potřeb.¹¹⁰ Nejvyšší soud v této věci judikoval, že *povaha takového spotřebního společenství zpravidla vylučuje, aby společnou domácnost tvořily fyzické osoby, které spolu nechtějí být členy téhož spotřebního společenství, a aby stejná fyzická osoba byla současně členem více společných domácností. Jestliže manželství trvá a manželé se podílejí na úhradě společných potřeb, a tedy žijí v trvalém spotřebním společenství, není možné založení další společné domácnosti jedním z manželů v jiném spotřebním společenství.*¹¹¹ Tento judikát zároveň potvrdil klíčový význam úmyslu osob vést společné spotřební společenství.

Zákonná úprava stanovuje k požadavku péče o domácnost alternativní podmínku, a to **odkázanost spolužijící osoby výživou na zůstavitele**. Poněkud překvapivě není této podmínce v odborné literatuře a soudní praxi věnována taková pozornost jako otázce společné domácnosti a péči o ni.

Na úvod je nutné zaměřit se na pojem *výživa*. Musíme si uvědomit, že se jedná o pojem odlišný od zákonné vyživovací povinnosti, co do svého původu, tak do svého rozsahu. Zatímco zákonná vyživovací povinnost, jak lze dovodit již z jejího pojmenování, vyplývá ze zákona, a to většinou na základě příbuzenského či statusového vztahu (např. vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi, mezi manžely, mezi předky a potomky

---

¹⁰⁸ Rozsudek ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4242/2010

¹¹⁰ TALANDOVÁ, Iveta. TALANDA, Adam. *Postavení tzv. spolužijící osoby v dědickém právu...*, s. 128.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011

apod.), poskytování výživy zůstavitelem je faktické jednání, ke kterému docházelo z důvodu reálné odkázanosti osoby na zůstavitele, aniž by tato vyplývala ze zákonné vyživovací povinnosti.

Co se týče rozsahu, je v případě zákonné vyživovací povinnosti zákonem určena minimální úroveň, které má vyživovaný dosáhnout. Může to být srovnatelná životní úroveň dítěte a rodiče (§ 915 odst. 1 OZ), zajištění stejné hmotné a kulturní úrovně mezi manžely (§ 697 odst. 1 OZ), v zásadě stejná životní úroveň rozvedených manželů (§ 762 odst. 1 OZ) apod. Literatura i soudní praxe totiž na výživné pohlíží jako na zabezpečování potřeb mezi subjekty rodinně právního vztahu, kdy se jedná o výživu ve vlastním (užším) slova smyslu a současně o uspokojování ostatních hmotných, kulturních a sociálních potřeb oprávněného subjektu ve výše uvedeném rozsahu.¹¹² V případě výživy ve smyslu § 1636 odst. 1 OZ a § 1637 odst. 1 OZ se však myslí právě pouze *zajišťování základních potřeb vyživovaného, tedy především stravy, ošacení, bydlení, a to v takové míře a takovým způsobem, že v důsledku smrti zůstavitele by se vyživovaná osoba ocitla v hmotné nouzi, případně byla odkázána na pomoc sociálního systému státu.*¹¹³

Jak bylo řečeno výše, *stav odkázanosti* spoluživící osoby na zůstaviteli je otázkou faktickou. Může se jednat o osoby, které zpravidla nemohou samy aktivně přispívat vlastními prostředky na chod domácnosti, ať už pro svůj věk, nebo pro nějaký handicap. Může jít i o osobu, která byla svěřena zůstaviteli do pěstounské péče.¹¹⁴ Ať už tak bylo konáno z jakéhokoliv důvodu, musela výživa zůstavitele pokrývat potřeby spoluživící osoby *alespoň významnou měrou*, aby se dalo hovořit o její odkázanosti na zůstavitele. Otázka „významnosti“ míry je vždy otázkou posouzení konkrétních okolností daného případu.¹¹⁵ Za v tomto ohledu zajímavý vývoj soudní praxe lze považovat případ, kdy se žena i s dětmi z předchozího vztahu přestěhovala do společné domácnosti partnera, který na výživu těchto dětí přispíval, přestože jejich biologický otec platil výživné. Odvolací soud v tomto případě neshledal děti partnerky jako spoluživící osoby odkázané výživou, neboť odkázaností výživou na zůstavitele je (dle odvolacího soudu) *nutno rozumět stav výlučného napojení spoluživící osoby na výživu zůstavitele, potažmo situaci, kdy zde neexistuje jiná osoba, která by měla za*

---

¹¹² ŘÍHA, Michal. *K pojmu odkázanost výživou...*, s. 794.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 99.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009

*povinnost přispívat na její výživu.*¹¹⁶ Nejvyšší soud se však s tímto názorem neztotožnil a uvedl, že stav „odkázanosti“ dědice „výživou“ na zůstavitele je splněn vždy tehdy, kdy zůstavitel, i bez ze zákona vyplývající povinnosti, buď zcela či alespoň významnou měrou zajišťuje pokrytí potřeb výživy dědice (...), není pak rozhodné jakým způsobem a z jakého (právního) důvodu jsou zbývající potřeby výživy dědice pokryty.¹¹⁷ Poněkud restriktivnější výklad následně judikoval Ústavní soud slovy: výklad „významné míry“ musí být přitom proveden tak, aby nebyl příliš extenzivní, protože jinak by mohlo dojít k nepřipustnému omezení práva na dědictví dalších osob. Proto je vždy třeba v každém případě posoudit nejen to, zda se zůstavitel významnou mírou podílí, ale i to, zda je osoba vyživovaná na zůstaviteli skutečně natolik závislá, že je třeba tuto závislost považovat za odkázanost na výživě zůstavitele. V praxi lze tuto okolnost posoudit například tak, že soud zjistí, že by se bez zůstavitelovy výživy dostala odkázaná osoba do hmotné nouze nebo obdobného postavení, a to např. i při zohlednění možné, byť dosud nerealizované vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi.¹¹⁸ K restriktivnímu výkladu se kloní i Říha, který v kontextu výše zmíněného případu dětí partnerky zůstavitele uvádí, že takto extenzivní výklad (NS 21 Cdo 3233/2009) zakládá nerovnost subjektů v právech. Lze si totiž snadno představit situaci, a ve skutečnosti by k tomu s největší pravděpodobností i došlo, že úspěšní žalobci by poprvé dědili po zůstaviteli, podruhé později po svém biologickém rodiči.¹¹⁹

Posledním požadavkem potřebným k naplnění znaků spolužijící osoby **je doba spolužití v délce nejméně jednoho roku před smrtí zůstavitele**. Doba jednoho roku se počítá zpětně ode dne úmrtí zůstavitele a je nutno, aby v době úmrtí trvalo uvedené soužití.¹²⁰ Pokud došlo před úmrtím zůstavitele k ukončení spolužití, nebude daná podmínka splněna. Naopak společná domácnost nemusí být automaticky přerušena z důvodu přechodného pobytu na jiném místě (studium nebo práce v zahraničí, strávení několika měsíců před smrtí v nemocnici) apod. V tomto smyslu se vyslovil i Nejvyšší soud v případě, kdy partner pravidelně v zimním období (tedy sezónně) pobýval mimo společnou domácnost, kterou vedl s partnerkou. Nejvyšší soud ve svém rozsudku uvedl, že je třeba reflektovat společenské změny, rozvoj vlastnictví nemovitého majetku a fakticitu dnešní společnosti, kdy se častěji

---

¹¹⁶ Rozsudek KS v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. 22 Co 67/2008

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 1902/11

¹¹⁹ ŘÍHA, Michal. *K pojmu odkázanost výživou...*, s. 794.

¹²⁰ Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 3. 1967, sp. zn. 5 Co 54/67

*objevují případy, že některý z členů společné domácnosti žije po přechodnou dobu na více místech, aniž by měl v úmyslu opustit společnou domácnost.*¹²¹

Přestože požadavků, které je nutno pro přiznání dědického práva na základě zákonné posloupnosti spolužijící osobou splnit, není zrovna málo, přicházejí někteří autoři i s dalšími možnými kritérii. Za všechny bych chtěla uvést do jisté míry zajímavý názor Lenky Dobešové, která tvrdí, že *„s ohledem na hodnoty a zásady, na nichž je postaveno naše soukromé právo by se dalo uvažovat o tom, zda by podmínkou pro vznik dědického nároku nesezdaných osob („osob spolužijících), nemělo být chování případného dědice vůči zůstaviteli, které by nebylo v rozporu s dobrými mravy a které by mu nepůsobilo bezdůvodně újmu. Porušení věrnosti v tomto vztahu by pak mohlo být považováno za bezdůvodné působení újmy druhému (pokud akceptace nevěry z obou stran nebyla obsahem daného soužití).*¹²² Ačkoliv účel, který se za touto myšlenkou skrývá, je mi zřejmý, osobně s tímto názorem nesouhlasím, a to hned z několika důvodů. Prvním z nich je již nyní ztížené postavení pozůstalého partnera, který musí prokazovat všechna výše uvedená kritéria k osvědčení svého dědického nároku. Souhrn těchto požadavků je dle mého názoru dostačující zárukou k vyloučení neoprávněných osob, které by se neprávem snažily domoci zůstavitelova majetku předstíráním existence předchozího společného soužití. Zároveň uvědomíme-li si nadřazené postavení manžela, na jehož dědické právo nemá skutečnost, zda byl pozůstalému manželovi nevěrný, vliv, působilo by poněkud nesystémově, pokud by tento požadavek existoval pouze u dědického práva nesezdaného partnera. Jako poslední negativum také spatřuji dopady na průběh pozůstalostního řízení a civilního řízení ohledně sporu o dědické právo, jež by byly zasaženy ještě rozsáhlejšími průtahy, než ke kterým dochází nyní. Lze totiž předpokládat, že prokazování nevěry v soudním řízení by vyvolávalo mnoho obtíží.

Na základě výše uvedeného lze opět dát za pravdu hlasům z praxe a pouze doporučit zajištění dědického práva svého druha či družky závětí či dědickou smlouvu. Pozůstalý partner se tak vyhne mnohdy obtížnému a zdlouhavému prokazování veškerých požadavků, které mu umožní dědit z pozice spolužijící osoby ve druhé či třetí zákonné dědické třídě.

---

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 292/2013

¹²² DOBEŠOVÁ, Lenka. *Nesezdané soužití a dědění*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 19.

3.3 Řízení o pozůstalosti a spory o dědické právo pozůstalého partnera

Řízení o pozůstalosti je nesporným řízením, jehož účelem je uspořádat majetkové poměry zůstavitele po jeho smrti a potvrdit nabytí dědictví jedním či více dědici. Pozůstalostní řízení je zahájeno i bez návrhu, a to po každé zemřelé osobě, jakmile se soud o úmrtí dozví (§ 138 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, dále pouze „ZŘS“).¹²³ Toto řízení je tak obligatorním za současné ingerence státu prostřednictvím pozůstalostního soudu či pověřeného notáře¹²⁴, který kvalifikovaně zjišťuje právní nástupce zemřelé osoby (funkce legitimační), rozsah jejího majetku a dluhů (funkce majetková), činí potřebná opatření a své závěry vyjadřuje v rozhodnutí, která je veřejnou listinou.¹²⁵

Ustanovení § 1479 OZ říká, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Z hlediska možnosti dědice s pozůstalostí nakládat je však nutno rozeznat okamžik vzniku práva na pozůstalost a okamžik, kdy toto právo dospěje, tedy kdy dědic nabude dědictví a stane se univerzálním právním nástupcem zůstavitele, vstoupí do všech jeho práv a závazků, jež na něj mohou podle zákona přejít.¹²⁶ Pro toto mezidobí konstruuje občanský zákoník institut tzv. společenství dědiců (§ 1236 OZ), které pro případ, že nabude věc do vlastnictví více osob spojených ve společenství na základě zákona (při zákonné dědické posloupnosti) nebo jiné právní skutečnosti (závěti), umožňuje členu tohoto společenství podílet se na výkonu vlastnických práv k danému majetku. Správa společné věci se pak bude řídit ustanoveními o spoluvlastnictví. Toto společenství je proměnlivé na základě měnícího se okruhu dědiců po dobu pozůstalostního řízení. Teprve usnesení o potvrzení nabytí dědictví dle § 185 odst. 1 ZŘS potvrdí dědici, že se stal vlastníkem té dané části pozůstalosti.

Ač se tak na první pohled nemusí zdát, neboť při určování dědických práv k pozůstalosti může a taky často vzniká mezi účastníky řízení mnoho sporů, je zařazení pozůstalostního řízení mezi řízení nesporná správné. V řízení o pozůstalosti proti sobě totiž nestojí dvě strany jako žalobce vs. žalovaný a při vzniku skutkového sporu o dědické právo je řešení této otázky odkázáno na sporné civilní řízení.

---

¹²³ Pravidlem je, že veřejný úřad, který vede matriku, oznámí pozůstalostnímu soudu úmrtí, k němuž došlo v jeho obvodu. *Důvodová zpráva ...*, s. 417.

¹²⁴ Věcně a místně příslušný soud (zpravidla se jedná o okresní soud, v jehož obvodu měl zůstavitel poslední trvalý pobyt) pověří notáře vykonávajícího činnost v jeho soudním obvodu jako tzv. soudního komisaře k provádění úkonů v daném řízení.

¹²⁵ ŠEŠINA, Martin. MUZIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled...*, s. 345.

¹²⁶ SPÁČIL, Jiří. ŠEŠINA, Martin. *Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2015, č. 2, s. 39.

3.3.1 Obecný průběh předběžného šetření

Po zahájení řízení a přidělení věci na základě předem daného rozpisu práce konkrétnímu notáři (od tohoto okamžiku tzv. soudnímu komisaři), vyrozumí soudní komisař vystavitele pohřbu, který je jediným předvolaným k prvotnímu jednání¹²⁷, o tom, kde a kdy se řízení koná. Při tomto prvním jednání (tzv. *předběžném šetření*) uvede vystavitel pohřbu všechny jemu známé potřebné údaje a kontakty o potencionálních dědicích, případně údaj o tom, zda byl zůstavitel ke dni smrti ženatý či zda probíhá rozvodové řízení. Možný okruh zůstavitelových potencionálních dědiců je dále zjišťován ze zanechaného pořízení pro případ smrti či zákonné posloupnosti. Nenasvědčují-li dosavadní výsledky předběžného šetření tomu, že by mělo být řízení zastaveno z důvodu, že zůstavitel nevlastní žádný majetek, nebo z důvodu, že vlastní majetek pouze nepatrné hodnoty, vyrozumí soud usnesením každého potencionálního dědice o jeho dědickém právu a poučí ho, že může dědictví odmítnout (§ 164 odst. 1 ZŘS). Dále, bylo-li zanecháno a je-li známo, kde se nachází či která osoba s touto listinou disponuje, předloží se notáři pořízení pro případ smrti, předmanželská smlouva či jiná smlouva upravující majetkové poměry manželů.¹²⁸

Dalším krokem je zjišťování veškerého jmění zůstavitele, tedy jak aktiv, tak pasiv. Jedná se tak o veškeré bankovní účty zůstavitele, spoření, vkladní knížky, pojištění, nemovitosti, doklady od jakýchkoliv motorových vozidel ve vlastnictví zůstavitele, o účasti v obchodních společnostech, dokládající členské podíly, zanechanou hotovost, vybavení zůstavitelovy domácnosti včetně obrazů, sbírek, šatstva, šperků apod. Zároveň je nutno zjistit zůstavitelovy pohledávky i zůstavitelovy dluhy, a to předložením potřebných smluv či jiných listin. Je-li potřeba vypořádat zaniklé společné jmění manželů, stane se tak ještě před zahájením jednání o vypořádání dědictví.

Jakmile jsou všechny tyto kroky splněny, je znám okruh dědiců a konečný stav aktiv a pasiv pozůstalosti, může být přistoupeno k jednání o vypořádání dědictví za účasti všech zjištěných dědiců.

3.3.2 Spor o dědické právo

Nemohou-li vedle sebe obstát dědická práva těch, kteří byli vyrozuměni o jejich dědickém právu nebo kteří řádně uplatnili své dědické právo, jestliže dědictví neodmítli nebo

---

¹²⁷ Tato osoba je uvedena na úmrtním listu a může být tak jediným kontaktem na pozůstalé.

¹²⁸ Výjimkou je pořízení pro případ smrti, které bylo pořízeno ve formě veřejné listiny a uloženo do centrální evidence závětí. Takovou listinu si obstará soudní komisař sám. Stejně tak listiny evidované v Evidenci a seznamu listin o manželském majetkovém režimu.

zaniklo-li jim právo odmítnout dědictví nebo je-li odmítnutí dědictví neplatné anebo jestliže se k odmítnutí dědictví nepřihlíží, je zde spor o dědické právo (§ 168 ZŘS). Na rozdíl od případných sporů ohledně rozsahu jmění zůstavitele, jejichž nevyřešení není překážkou pro pravomocné rozhodnutí v řízení o pozůstalosti, vymezení okruhu dědiců je pro řízení naprosto klíčovým. Proto zpochybňuje-li jeden dědic dědické právo jiného dědice, musí být tento spor vyřešen.

Spor o dědické právo může být dvojího charakteru: spor zakládající se na právním posouzení či spor vyplývající ze sporných skutečností. Hlavním rozdílem mezi těmito dvěma formami je možnost samotného pozůstalostního soudu spor posoudit a rozhodnout, komu dědické právo náleží. Takto lze postupovat pouze v případě **sporu zakládajícího se na právním posouzení**, kterým lze rozumět *spor, jehož rozhodné skutečnosti pro posouzení dědického práva jsou mezi osobami nesporné a k objasnění dědického práva každé z nich není třeba provádět žádného dokazování, avšak stačí tyto skutečnosti právně posoudit*.¹²⁹ Může se tak jednat například o situaci, kdy je zpochybňován trestný čin proti zůstaviteli jako důvod dědické nezpůsobilosti v okamžiku, kdy již existuje pravomocný trestní rozsudek, kterým je soud v pozůstalostním řízení vázán (§ 135 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále pouze „OSŘ“) či o případ, kdy zjištění dědického práva závisí na posouzení její platnosti z hlediska dodržení zákonem stanovené formy.¹³⁰ Po posouzení sporu pozůstalostní soud řádně odůvodněným usnesením rozhodne, s kterými účastníky bude nadále jednáno a s kterým z účastníků se účast v řízení ukončuje (§ 169 odst. 1 ZŘS).

Sporem vyplývajícím ze sporných skutečností je případ, kdy je *zpochybňován samotný skutkový stav, na kterém je dědické právo dané osoby založeno a je třeba provést dokazování*. Příkladem takového sporu může být rozporování skutečnosti, že zůstavitel sepsal závěť předloženou v daném řízení vlastnoručně či bez nátlaku; tvrzení existence duševní poruchy zůstavitele při jejím sepisování; popírání způsobilosti některého z dědiců; či právě zpochybňování existence společné domácnosti s osobou, která tvrdí, že je osobou spolužijící. Na rozdíl od předchozí úpravy není vyžadováno, aby postupu dle zákona předcházela pokus o odstranění sporných skutečností dohodou, každopádně tato možnost není vyloučena. Taková dohoda by byla nepřípustná pouze v případě, kdy by společně měli dědit dědici, jejichž dědická práva se navzájem vylučují. Není-li spor odstraněn dohodou, je následující

---

¹²⁹ SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 241.

¹³⁰ ŠEŠINA, Martin. MUZIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled...*, s. 505.

postup pozůstalostního soudu upraven jak v občanském zákoníku (§ 1672 – 1673 OZ), tak v § 170 ZŘS. Tyto úpravy se do jisté míry překrývají, lze však říci, že o něco přesnější je ta procesní, na kterou se nyní budeme soustředit.

Soud tedy dle § 170 ZŘS, *usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou*; k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.¹³¹ Tato lhůta je lhůtou hmotněprávní a prekluzivní, tudíž po jejím marném uplynutí právo podat žalobu zaniká.

Hlavní rolí pozůstalostního soudu v tomto okamžiku je posouzení, kterému z potencionálních konkurenčních dědiců náleží *nejslabší dědické právo*. Jeho úkolem tedy není rozhodování samotného sporu, nýbrž pouze sestavení pomyslného žebříčku na základě právní síly vzájemně si odporujících dědických titulů a identifikace nejslabšího z nich. Základní pravidla, kterými se bude pozůstalostní soud řídit, jsou obsažena v ustanovení § 1673 odst. 1 OZ a stanovují, *že proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřenou co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic ze závěti nebo dědic zákonný. Proti dědici, který se opírá o závěť nepopřenou co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý zákonný dědic*. Toto zákonné vodítko lze však použít pouze v případě, že je pravost dědických titulů nepochybná. Pořízení pro případ smrti se považuje za *pravé*, pochází-li od zůstavitele, tj. zůstavitel je jeho původcem.¹³² Pravost je tak posuzována pouze co do původnosti, tedy do toho, kdo je původcem určitého pořízení pro případ smrti. V případě, že dědické tituly jsou stejné, musí soud zvolit jiný vhodný způsob, kterým pomyslný „žebříček síly“ stanoví.^{133 134}

Zaměříme-li se na případ pozůstalého druhá či družky, jemuž nesvědčí žádné dědické právo plynoucí z pořízení pro případ smrti a svůj nárok opírá o tvrzení, že je spolužijící osobou, lze říci, že takové tvrzené dědické právo bude téměř vždy nejslabším a v případě sporu bude druh či družka odkázán k podání žaloby ve sporném řízení.¹³⁵ K odkázání dojde vydáním usnesení, které je meritorní povahy a je možno proti němu podat odvolání. Ve výroku usnesení je třeba výslovně uvést, který z účastníků má podat žalobu, ke kterému

---

¹³¹ Jedná se o lhůtu soudcovskou, soud tedy může určit i lhůtu delší či před jejím uplynutím lhůtu prodloužit (§ 55 OSŘ). Zmeškání lhůty však nelze prominout.

¹³² Tzn. u vlastnoručních pořízení pro případ smrti je zůstavitel sám sepsal, u alografních byly splněny všechny zákonné podmínky srov. podkapitola 3.1.2 této práce. Původcem pořízení sepsaných ve formě veřejné listiny není notář, nýbrž vždy osoba, jejíž jednání je v notářském zápisu obsaženo.

¹³³ Hlavním vodítkem v tomto případě bude poměrně rozsáhlá judikatura.

¹³⁴ SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 244.

¹³⁵ Srov. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 1997, sp. zn. 24 Co 39/97.

soudu¹³⁶, v jaké lhůtě, proti komu a dále, co má být žalobním návrhem (petitem). Takový petit by měl zásadně obsahovat určení, že daná osoba je či není zůstavitelovým dědicem a podle okolností případně z jakého dědického titulu.¹³⁷ Účastník, jenž byl k podání žaloby odkázán, vystupuje v řízení jako žalobce. Žalovanými jsou zásadně všichni ostatní účastníci pozůstalostního řízení, a to zejména z toho důvodu, aby pro ně byl rozsudek vydaný ve sporném řízení závazný. Pozůstalostní soud by měl uvést všechny účastníky v samotném výroku nebo alespoň v odůvodnění usnesení.

Má-li žaloba o určení dědického práva vady, je soud ve sporném řízení povinen poučit žalobce o náležitostech žaloby a vyzvat žalobce k odstranění vad.¹³⁸ Nebyla-li žaloba ve lhůtě podána, bylo-li řízení o žalobě zastaveno nebo byla-li žaloba odmítnuta, platí, že spor o dědické právo byl vyřešen v neprospěch toho, kdo měl své právo uplatnit žalobou. Soud usnesením účast této osoby v pozůstalostním řízení ukončí.¹³⁹ Dědické právo této osoby nezaniká, nicméně v řízení o pozůstalosti se k němu nepřihlíží (§ 170 odst. 3 ZŘS).

Je nutné si uvědomit, že obvyklým důsledkem podání žaloby ve sporném řízení je přerušování pozůstalostního řízení. Soudní komisař tak může učinit fakultativně na základě § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ. Přestože se nejedná o povinnost soudního komisaře, vzhledem ke skutečnosti, že bez najisto postaveného okruhu dědiců nemá smysl vést řízení o pozůstalosti (a to i z důvodu hospodárnosti), se lze domnívat, že v případě podání žaloby podle § 170 ZŘS je přerušování řízení o pozůstalosti usnesením a vyčkání na výsledek rozhodnutí o sporné skutečnosti, která má význam pro řízení o pozůstalosti, více než vhodným. Jakmile překážka, která způsobila přerušování řízení, odpadne, soudní komisař usnesením rozhodne o pokračování v řízení.¹⁴⁰

3.3.3 Projednávání žaloby ve sporném řízení

Řízení o žalobě podané na základě odkazu pozůstalostního soudu je řízením sporným a jeho průběh se bude řídit ustanoveními části třetí OSŘ. Zároveň se nejedná o žalobu o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, ve smyslu § 80 OSŘ, tedy není třeba tvrdit

---

¹³⁶ Výlučně místně příslušným soudem k podání žaloby je soud, u něhož je vedeno řízení o pozůstalosti (§ 88 písm. c) OSŘ).

¹³⁷ SVOBODA, Jirí. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi...*, s. 246.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4729/2010

¹³⁹ ŠEŠINA, Martin. MUZIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled...*, s. 509.

¹⁴⁰ SVOBODA, Karel. TLÁŠKOVÁ, Šárka. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2015, 1032 s.

ani prokazovat naléhavý právní zájem žalobce.¹⁴¹ Právní zájem je dán ze zákona, a to potřebou postavit najisto okruh dědiců v řízení o pozůstalosti.

Postavení žalobce je určeno pozůstalostním soudem na základě postupu dle § 170 ZŘS. Ostatní účastníci řízení o dědictví budou vystupovat v řízení před soudem jako žalovaní, a to i když v řízení o dědictví se někteří z nich ke sporné otázce nestavěli odmítavě nebo vystupovali pasivně. Okruh žalovaných soud ve sporném řízení zjišťuje nezávisle na údajích uvedených v usnesení vydaném podle § 170 ZŘS v řízení o dědictví. Žalovaným ve sporném řízení nic nebrání v tom, aby zaujali stanovisko shodné s žalobcem.¹⁴²

Na průběh řízení, kterým se určuje dědické právo žalobce, se vztahují všechna pravidla jako na každé sporné řízení. Žalobce tíží jak břemeno tvrzení, tak břemeno důkazní či povinnost zaplatit soudní poplatek. Dokazování je nutno provádět při jednání (§ 122 odst. 1 OSŘ), ke kterému je soud povinen předvolat všechny účastníky řízení (§ 115 odst. 1 OSŘ), tedy vždy i toho, jehož dědické právo je předmětem sporu. Účastníkům řízení náleží právo navrhnout důkazy, vyjádřit se ke všem návrhům na důkazy a ke všem důkazům, které byly provedeny, klást se souhlasem soudu otázky svědkům apod. (§ 120 a násl. OSŘ).

Soud o žalobě rozhoduje rozsudkem, proti němuž je odvolání přípustné. Tímto rozhodnutím je odstraněn spor o dědické právo a jeden z konkurujících dědických titulů je označen za neplatný a soud v pozůstalostním řízení ukončí účast všech osob, které své dědické právo na tomto neplatném titulu zakládaly (§ 170 odst. 3 věta první ZŘS).

Takové řízení bývá většinou poměrně časově náročné vzhledem k množství důkazů, svědeckých výpovědí a častým odvoláním vůči rozsudku. Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, přílišné průtahy v dědickém řízení, které je většinou z tohoto důvodu přerušeno, příliš nekoresponduje s jeho praktickými cíli.

3.4 Spolužijící osoba jako zákonný dědic v jiných státech EU

Jak již bylo řečeno výše, je současná právní úprava zakotvující nárok spolužijící osoby jako zákonného dědice již v druhé a třetí dědické třídě v evropských poměrech vcelku odvážnou. Ve většině států je pro případ, kdy chce zůstavitel odkázat určitý majetek svému životnímu partnerovi, ponechána tato možnost čistě prostřednictvím pořízení závěti

---

¹⁴¹ Odlišná je situace, kdy se žalobce v žalobě domáhá něčeho jiného, než bylo obsaženo v usnesení dle § 170 ZŘS. V takovém případě se může jednat o žalobu o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, ve smyslu § 80 OSŘ a bude nutné prokazovat naléhavý právní zájem. Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2018, 21 Cdo 4392/2017.

¹⁴² SVOBODA, Karel. TLÁŠKOVÁ, Šárka. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, 1032 s.

(např. belgická úprava¹⁴³). Než uvádět výčet všech evropských zemí, které o zákonném dědickém nároku pozůstalého partnera nijak nehovoří, zaměřím se nyní raději na ty úpravy, které alespoň nějakou formu zákonného nároku formulují.

Z hlediska historických souvislostí a podobnosti právní úpravy nebude překvapením, že **slovenský** občanský zákoník zcela kopíruje český vzor, tedy taktéž zakotvuje dědické právo těchto osob ve druhé a třetí dědické třídě.¹⁴⁴

Chorvatská úprava již v první dědické třídě zakotvuje zákonné dědické právo tzv. *neformálního životního partnera*, kterým je osoba, jež nejméně po dobu tří let (popřípadě méně, pokud ze společného svazku vzešlo dítě) žila v životním svazku se zůstavitelem, a tento skončil smrtí zůstavitele, za předpokladu, že byly naplněny předpoklady platného manželství. Neformální životní partner je tak postaven naroveň manželovi, dokonce jsou tyto považovány za zákonné i nepominutelné dědice a v případě, že by zůstavitel zanechal závěť, mají nárok na polovinu svého zákonného dědického podílu.¹⁴⁵ Předpoklady platného manželství slouží jako hledisko také ve **slovinské** právní úpravě, kde muž a žena, kteří spolu udržovali dlouhodobý vztah, aniž by uzavřeli manželství, mohou navzájem dědit jako manželé za předpokladu, že nejsou dány důvody neplatnosti manželství.¹⁴⁶

Dne 1. 1. 2017 nabyla účinnosti novela **rakouského** občanského zákoníku (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch - ABGB*), která v § 748 uzákoňuje tzv. mimořádné dědické právo životních druhů (*Außerordentliches Erbrecht des Lebensgefährten*), podle kterého by v případě, kdy by nedědil žádný zákonný dědic, nabyl celou pozůstalost životní druh zůstavitele, pokud žil se zůstavitelem minimálně tři roky před jeho smrtí ve společné domácnosti jako jeho životní druh. Zároveň novela v § 745 stanoví této osobě zákonný odkaz (*Gesetzliches Vorausvermächtnis*) ve formě práva jeden rok nadále bydlet v bytě, ve kterém vedli společnou domácnost se zůstavitelem, a využívat jeho zařízení.¹⁴⁷ Zároveň ustanovení § 745 ABGB stanovuje této osobě právo jeden rok nadále bydlet v bytě, ve kterém vedla

---

¹⁴³ *Evropská dědická síť. Dědická řízení - Belgie [online]*. E-justice.europa.eu, poslední aktualizace 6. 9. 2019 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: < https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-be-cs.do?member=1 >.

¹⁴⁴ Ustanovení § 474 odst. 1 a § 475 odst. 1 zákona č. 40/1964 Zb., Občiansky zákoník.

¹⁴⁵ HOLÍKOVÁ, Lenka. *Spolužijící osoba jako dědic...*, s. 3.

¹⁴⁶ *Evropská dědická síť. Dědická řízení - Slovinsko [online]*. E-justice.europa.eu, poslední aktualizace 24. 6. 2016 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: < https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-si-cs.do?member=1 >.

¹⁴⁷ HOLÍKOVÁ, Lenka. *Spolužijící osoba jako dědic...*, s. 3.

se zůstavitelem společnou domácnost, využívat jeho zařízení, a to formou zákonného odkazu.¹⁴⁸

Právní úprava účinná v **Anglii** a **Walesu** hovoří o spolužijící osobě pouze v kontextu *poskytnutí zajištění z pozůstalosti*. Na základě dědického zákona z roku 1975 (*Inheritance Act 1975*) totiž může osoba zčásti nebo zcela závislá výživou na zůstaviteli; (...) či životní druh/družka, který prokáže, že žil ve společné domácnosti se zůstavitelem minimálně dva roky před jeho úmrtím ve společné domácnosti jako manžel/ka nebo partner/ka, obrátit na soud se žádostí o poskytnutí zajištění z pozůstalosti.¹⁴⁹ Dle čl. 2 téhož zákona může soud nařídit vyplácení pravidelných částek, či přímo vznik určitého práva ke konkrétnímu majetku pozůstalosti. Poměrně zajímavou je pozdější judikatura, která definovala podobná kritéria posuzování těchto osob, jakých užívá česká právní úprava. V případě *Re Watson*¹⁵⁰ soudce vytvořil stanovisko pozorovatele, podle kterého se posuzuje, zda by rozumná osoba s normálním vnímáním považovala pár za dvě osoby žijící jako manžel a manželka. Následně ve věci *Churchill v. Roach*¹⁵¹ bylo stanoveno, že vztah daných osob musí vykazovat známky stálosti, častého kontaktu, intimity, společné podpory, společných zdrojů a jisté míry dobrovolného omezení osobní svobody.¹⁵² Podobně tomu je i v **Irsku**, kde spolužijící osoba může žádat o poskytnutí zajištění za předpokladu, že byla na zůstaviteli finančně závislá, žila se zůstavitelem v intimním a trvalém svazku (minimálně pět let nebo dva roky, pokud mají se zůstavitelem společné dítě) a neexistovaly zde překážky v uzavření manželství.¹⁵³

Vzhledem k navyšujícímu se počtu nesezdaných soužití napříč Evropou lze očekávat, že Česká republika společně se zmíněnými státy nezůstanou pouze ojedinělými případy zakotvujícími zákonné dědické právo pozůstalého druha/družky, ale postupně se k nim bude přidávat více evropských právních ráďů.

---

¹⁴⁸ *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch - ABGB* [online]. Jusline.at [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <<https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/745>>.

¹⁴⁹ Čl. 1 odst. 1 a odst. 1A *Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975* [online]. Legislation.gov.uk [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/63>>.

¹⁵⁰ *Re Watson* [1999] 1 FLR 918. ALLARDICE, Miranda. *Cohabitation & Commitment: inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975* [online]. Family Law Week [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <<https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed1462>>.

¹⁵¹ *Churchill v Roach* [2003] WTLR 779. Tamtéž.

¹⁵² HOLÍKOVÁ, Lenka. *Spolužijící osoba jako dědic...*, s. 3.

¹⁵³ Čl. 172 *Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010* [online]. Lawreform.ie [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na:

<https://www.lawreform.ie/fileupload/RevisedActs/WithAnnotations/HTML/en_act_2010_0024.htm>.

3.5 Dílčí závěr

Jak už bylo mnohokrát v této diplomové práci zmíněno, občanský zákoník obecně nevěnuje nesezdanému soužití dvou osob přílišnou pozornost a právě oblast dědění je z tohoto pravidla určitou výjimkou. Přestože česká občanskoprávní úprava jako jedna z mála v Evropě zakotvuje možnost pozůstalého druha/družky domoci se dědického práva z titulu zákonné dědické posloupnosti prostřednictvím institutu tzv. spolužijící osoby, určení druhého partnera svým dědicem prostřednictvím některého z pořízení pro případ smrti (závěti či dědickou smlouvou) se stále jeví mnohem jistějším. Je tomu tak z důvodu mnohdy velice složitého a zdoluhavého prokazování splnění všech znaků spolužijící osoby, tedy skutečností, že se jedná o osobu, která *žila se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost* nebo (alternativně) *byla odkázána výživou na zůstavitele*. V situaci, kdy v pozůstalostním řízení vystupuje další dědic, jež dědický nárok nesezdaného partnera zpochybňuje s tím, že tyto konkurující si dědické nároky vedle sebe nemohou obstát, vzniká spor o dědické právo. V tomto případě se jedná o spor vyplývající se sporných skutečností a za účelem jeho vyřešení pozůstalostní soud odkáže osobu s nejslabším dědickým právem k podání žaloby o určení dědického práva ve sporném řízení. Touto osobou bude zpravidla právě osoba tvrdící, že je spolužijící osobou. V daném řízení bude probíhat dokazování, na základě kterého se rozhodne, zda dané osobě náleží dědické právo z postavení osoby spolužijící či nikoliv a zda její účast na pozůstalostním řízení soud ukončí či bude jako účastník přizvána k projednání dědictví.

Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zmapovat právní postavení pozůstalého druha či družky, kteří se smrtí zůstavitele ocitli v pozici tzv. spolužijící osoby a posoudit, zda je tato stávající úprava českého dědického práva dostatečnou reakcí na nárůst počtu nesezdaných soužití. Dílčí součástí taktéž bylo identifikovat a vyzdvihnout odlišnosti v postavení osob žijících v nesezdaném soužití a osob žijících v manželství či registrovaném partnerství. Na základě studia odborných pramenů jsem došla k následujícím zjištěním.

Obecně lze shrnout, že celkový rozsah ochrany této alternativní formy soužití je oproti manželství a do jisté míry i registrovanému partnerství pouze velmi omezený. Díky neexistenci jasné a komplexní úpravy nesezdaného soužití je pro určení práv a povinností druhů nutno hledat na mnoha místech zákona a zkoumat, zda je daná úprava pro konkrétní příklad aplikovatelná. Takový stav působí roztržičně a nejasně. Na druhou stranu nelze říci, že by občanský zákoník měnící se společenskou situaci nijak nerefletoval. Míra úpravy se liší dle oblasti právních vztahů. Krom práva rodinného (zejména poměrů ke společnému nezletilému dítěti) a práva sociálního zabezpečení lze za jednu z oblastí, ve které se úprava poměrů vznikajících z nesezdaného soužití vyskytuje, označit právo dědické.

Občanský zákoník tak činí především prostřednictvím institutu tzv. spolužijící osoby, začleněného do druhé a třetí zákonné dědické třídy. Tato úprava je v kontextu jiných evropských zemí, jak bylo nastíněno v podkapitole 3. 4, považována za nadstandartní. Názorům, které se v této souvislosti vyskytují u české odborné veřejnosti, tedy jedné z mých dílčích výzkumných otázek, byly věnovány okruhy 3.2. 1 a 3. 2. 2 této práce. Podíváme-li se však do praxe zjistíme, že splnění všech požadavků kvalifikovaného spoluzití mnohdy představuje překážku, díky které není druhovi či družce dědické právo přiznáno.

Mám-li tedy hodnotit soukromoprávní úpravu obecně, dalo by se říci, že zákonodárce za každou cenu usiluje o zachování privilegovaného postavení tradičního institutu manželství s jakýmsi „akceptováním“ nesezdaného soužití pouze jako faktického stavu. Ochrana druženeckého poměru nedosahuje ani zdaleka ochrany přiznávané manželství. Dle mého názoru však zákonodárce tímto postojem odvrací pozornost od společenské reality a nenaplňuje tak plně vlastnost dynamiky právní úpravy.

V oblasti dědických nároků ovšem tak přísná kritika není na místě. I přesto, že postavení osoby spolužijící je v rámci zákonné posloupnosti (zejména v pozůstalostním řízení) značně oslabeno a není ani zdaleka rovno postavení pozůstalého manžela, osobně si myslím,

že stávající úprava má potenciál být funkční a dostatečnou, a to i do budoucna. To však pouze za předpokladu, že bude upuštěno od přílišné přísnosti a upjatého výkladu při hodnocení zákonných podmínek. Je nezbytné, aby právo pružně reagovalo na nové společenské jevy, jakými je například čím dál tím častější cestování za prací či výskyt střídavé péče. Touto cestou by bylo zachováno privilegované postavení manželství, avšak jeho neinstitucionalizovaná obdoba by zároveň požívala dostatečné právní ochrany dědických nároků, které si bezesporu zaslouží.

Seznam použité literatury

Komentářová literatura

ELIÁŠ, Karel a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek*. Praha: Linde, 2008. 2640 s.

FIALA, Roman. DRÁPAL, Ljubomír a kol.: *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015, 634 s.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s.

HULMÁK, Milan a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2080 s.

LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s.

MELZER, Filip. In MELZER, Filip a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. §1–117*. Praha: Leges, 2013, 720 s.

MELZER, Filip a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419–654*. Praha: Leges, 2014, 1264 s.

SVOBODA, Karel. TLÁŠKOVÁ, Šárka. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015, 1032 s.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 931.

ŠVESTKA, Jiří a kol.: *Občanský zákoník. I. díl. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1692 s.

Monografie a učebnice

BEZOUŠKA, Petr a kol.: *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku. Komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 748 s.

ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M.: *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001, 302 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HENDRYCH, Dušan. a kol.: *Právníký slovník. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1320 s.

KNAPPOVÁ, Marta. ŠVESTKA, Jiří a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek III. 3. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: ASPI Publishing s. r. o., 2002, 228 s.

KOVÁŘOVÁ, Daniela.: *Dědické právo podle nového občanského zákoníku: praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, s. 13.

KRÁLÍK, Michal. *Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 450 s.

ŠEŠINA, Martin. MUZIKÁŘ, Ladislav. DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, 896 s.

SVOBODA, Jiří. Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi 1*. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 378 s.

Příspěvky ve sborníku

DÁVID, Radovan. *Právní ochrana bydlení nesezdaných párů*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 7 – 14.

KONEČNÁ, Petra, PINKAVOVÁ, Zdenka. *Majetkové poměry v nesezdaném soužití v porovnání s majetkovým společenstvím v manželství*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 76 - 87.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití v nové právní úpravě*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 88 - 102.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Úvaha nad povinnostmi a právy nesezdaných rodičů a jejich dětí*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 142 - 161.

TALANDOVÁ, Iveta. TALANDA, Adam. *Postavení tzv. spolužijící osoby v dědickém právu*. *Sborník VII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense o.p.s., 2017, s. 122 - 134.

VINOPALOVÁ, Nikola. *Právní ochrana rodinné domácnosti v případech nesezdaného soužití*. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. (ed). *Dny práva 2015 – Days of law 2015, část XI. Nesezdané soužití*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 186 - 195.

Odborné články

ELIÁŠ, Karel. *Domácnost*. *Ad Notam*, 2007, č. 3, s. 69 - 74.

ELISCHER, David. *Několik úvah nad kohabitací*. *Právní fórum*, 2009, č. 7.

FLEISCHER, Jiřík. *Dědění spolužijících osob*. *Ad Notam*, 2007, č. 1, s. 20 - 22.

GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nesezdané soužití v právním řádu České republiky*. *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, s. 209 – 214.

HAMPLOVÁ, Dana. *Nesezdané soužití – společné bydlení bez společné peněženky?*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2015, roč. 51, č. 2, s. 261 - 278.

HOLÍKOVÁ, Lenka. *Spolužijící osoba jako dědic*. Ad Notam, 2016, č. 1, s. 3.

CHALOUPKOVÁ, Jana. *Dohromady nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2006, roč. 42, č. 5., s. 971 - 986.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČ, Ivo. *Výživné v novém občanském zákoníku*. Bulletin advokacie, 2014, č. 3, s. 23.

ŘÍHA, Michal. *K pojmu odkázanost výživou na zůstavitele dle § 474 ObčZ*. Právní rozhledy, 2008, č. 21, s. 794 - 795.

SELUCKÁ, Markéta. *Nájem bytu po novele občanského zákoníku provedené zákonem č. 132/2011Sb*. Právní rozhledy, 2011, č. 22, s. 816 - 821.

SPÁČIL, Jiří. ŠEŠINA, Martin. *Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2015, č. 2, s. 39.

ŠEŠINA, Martin. *Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam, 2012, č. 3, s. 3 - 8.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Otazníky nad jinými (totiž - než manželskými) soužitími z pohledu rodinného práva*. Právní rozhledy, 1999, č. 6, s. 295.

Internetové zdroje

Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch - ABGB [online]. Jusline.at [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <<https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/745>>.

Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010 [online]. Lawreform.ie [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <https://www.lawreform.ie/fileupload/RevisedActs/WithAnnotations/HTML/en_act_2010_0024.htm>.

Češi loni u notářů sepsali 24.000 závětí, meziročně o 3000 více. [online]. ceska-justice.cz, 7. února 2020 [cit. 1. 6. 2020]. Dostupné na: <<https://www.ceska-justice.cz/2020/02/cesi-loni-u-notaru-sepsali-24-000-zaveti-mezirocne-3000-vice/>>.

Evropská dědická síť. Dědická řízení - Belgie [online]. E-justice.europa.eu, poslední aktualizace 6. 9. 2019 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-be-cs.do?member=1>.

Evropská dědická síť. Dědická řízení - Slovinsko [online]. E-justice.europa.eu, poslední aktualizace 24. 6. 2016 [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-si-cs.do?member=1>.

Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975 [online]. Legislation.gov.uk [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/63>>.

Marriage and divorce statistics [online]. Europa [cit. 8. 5. 2020]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics>.

Re Watson [1999] 1 FLR 918. ALLARDICE, Miranda. *Cohabitation & Commitment: inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975 [online].* Family Law Week [cit. 11. 6. 2020]. Dostupné na: <<https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed1462>>.

TOMEŠOVÁ, Jana. *Srovnání právní úpravy manželství a nesezdaného soužití – III. díl, bydlení [online].* pravniprostor.cz, 18. listopadu 2015. [cit. 21. 5. 2020]. Dostupné na: <<https://www.prapniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/srovnani-pravni-upravy-manzelstvi-a-nesezdaneho-souziti-iii-dil-bydleni>>.

VÍTEČKOVÁ, Miluše, JÍLKOVÁ, Lucie. *Nesezdané soužití – otázka pojmenování.* Lidé města, 2011, č. 13, s. 73 - 86. [cit. 11. 5. 2020]. Dostupné na <<https://lidemesta.cuni.cz/LM-986-version1-viteckova.pdf>>.

Vývoj obyvatelstva České republiky - 2018 (stav k 31. 12. 2018) [online]. Český statistický úřad [cit. 5. 5. 2020]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2018>>.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. dubna 1997, *X, Y a Z proti Spojenému království*, č. 21830/93.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. června 2010, *Schalk a Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. května 1994, *Keegan proti Irsku*, č. 16969/90.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 1902/11

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 1998, sp. zn. 2 Cdo 374/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4729/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 292/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2007, sp. zn. 26 Cdo 505/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 26 Cdo 1447/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4242/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 1970, sp. zn. Rc 26/71

Rozsudek KS v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. 22 Co 67/2008

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 1999, sp. zn. 18 Co 385/98

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 3. 1967, sp. zn. 5 Co 54/67

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 1997, sp. zn. 24 Co 39/97

Ostatní:

Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku (konsolidovaná verze) [online]. Ministerstvo Spravedlnosti ČR [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné na:

<<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 828. Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2004 [cit. 18. 5. 2020]. Dostupné na:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>>.

SSJČ. 1989. *Slovník spisovného jazyka českého. I. - IV.* Praha: Academia.

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o právní úpravě dědických nároků tzv. spolužijící osoby v českém právním řádu. Zaměřena je zejména na nárok plynoucí ze zákonné dědické posloupnosti. Cílem práce je komplexní zamyšlení se nad právním postavením nesezdaných párů, překážkami, kterým musí při uplatňování svého dědického práva čelit a dále zjištění, zda stávající úprava českého dědického práva tímto způsobem dostatečně reaguje na nárůst počtu osob žijících v nesezdaném soužití a poskytuje náležitou ochranu jejich zejména majetkových práv.

Práce je rozdělena do tří kapitol, úvodu a závěru. První kapitola se zabývá nejasnou terminologií, která je v dané úpravě a následujících kapitolách užívána. Druhá kapitola je věnována majetkovým právům a povinnostem druha a družky, se zvláštním zaměřením na otázku bydlení. Třetí kapitola je stěžejní částí práce, neboť pojednává o dědických nárocích nesezdaných partnerů. Na úvod je představen institut závěti a dědické smlouvy. Následující odstavce jsou věnovány historickému vývoji úpravy, odlišným odborným názorům na dané téma, podrobné analýze jednotlivých znaků spolužijící osoby, jejich následnému posuzování v pozůstalostním řízení a sporům z toho vznikajícím. Na závěr má práce obsahovat komparaci s některými zahraničními úpravami vybraných států EU.

Abstract

The diploma thesis deals with the legal regulation of inheritance claims of the so-called cohabitant person in the Czech legal system. It focuses mainly on the claims arising from the legal succession. The aim of this work is to give a comprehensive reflection on the legal status of unmarried couples, the obstacles they have to face in asserting their right of inheritance, and research whether the current Czech inheritance law responds sufficiently to the increase of unmarried cohabitating couples concerning their property rights.

The thesis begins with an introduction, followed by core three chapters, and conclusion. The first chapter deals with unclear terminology, which is used in the text of the law and also in the following chapters. The second chapter is devoted to the property rights and obligations of the partner, with a special focus on the issue of joint housing. The third chapter is a key part of the work, as it discusses the inheritance claims of unmarried partners. Starting with the introduction of the will and a contract of inheritance, the following paragraphs are devoted to the historical development of the regulation, different vocational opinions on the topic,

a detailed analysis of the required individual characteristics of the so-called cohabiting person, their subsequent assessment in inheritance proceedings and arising disputes. Finally, my work contains a comparison with the chosen foreign regulations of selected EU countries.

Klíčová slova

Nesezdané soužití, druh a družka, spolužijící osoba, osoba blízká, rodina, dědické právo, majtková práva, společné bydlení, společná domácnost, dědění, přechod nájmu bytu, pozůstalostní řízení, spor o dědictví.

Key words

Unmarried cohabitation, cohabitees, cohabiting person, close person, family, inheritance law, property rights, joint housing, joint household, inheritance, transfer of apartment lease, inheritance proceedings, inheritance dispute.